

پوهیالی عبدالحمید رسولی

معاون علمی پوهنتون پیام و استاد پوهنځی

حقوق و علوم سیاسی پوهنتون دعوت

aliabdullahenayat@gmail.com

دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵

پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۶/۰۴

www.dawat.edu.af

Journal@dawat.edu.af

رفتار با اسیران جنگی از منظر اسناد بین الملل

چکیده

اسیران جنگی اشخاصی هستند که در درگیری‌های مسلحانه از سوی دشمن دستگیر می‌شوند یا خود را تسلیم می‌کنند که تحت اختیار طرف متخاصم قرار می‌گیرند. از این رو، حقوق بشردوستانه بین المللی دارای قواعد حاکم نسبت به اسیران جنگی بوده که هدف این قواعد حمایت از حیات و کرامت انسانی اسیران و کاهش بد رفتاری با آنان می‌باشد. این قواعد رفتاری با اسیران متضمن حقوق و تکالیف در دوران اسارت می‌باشد. تحقیق کنونی چگونگی رفتار با اسیران جنگی را در اسناد بین المللی به بحث گرفته است. پرسش اصلی این پژوهش اینست که رفتار با اسیران جنگی از منظر حقوق بشردوستانه چگونه می‌باشد؟ این پژوهش حاضر یک پژوهش توصیفی - تحلیلی می‌باشد که داده لازم با استفاده از روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اسناد بین المللی حقوق بشردوستانه به رفتار انسانی نسبت به اسیران جنگی تأکید نموده و کشور اسیر کننده را مسؤول هرگونه عمل خلاف کرامت انسانی دانسته است که نسبت به اسیران جنگی صورت می‌گیرد. در صورت بد رفتاری با آنان، کشوری اسیر کننده مسؤولیت بین المللی خواهد داشت.

کلید واژه‌ها: اسیران جنگی، رفتار انسانی، کرامت انسانی، حقوق

بشردوستانه، اسناد بین الملل.

Abstract

Prisoners of war are persons who are captured by the enemy or surrender themselves in armed conflicts and are under the control of the opposing party. Therefore, international humanitarian law has rules governing prisoners of war, the purpose of which is to protect the life and human dignity of prisoners and reduce mistreatment of them. These rules of treatment of prisoners include rights and duties during captivity. The current study discusses the treatment of prisoners of war in international documents. The main question of this study is what is the treatment of prisoners of war like from the perspective of humanitarian law? This study is a descriptive-analytical study in which the necessary data was collected using the library method. The results of the research show that international humanitarian law documents emphasize humane treatment of prisoners of war and hold the capturing country responsible for any act against human dignity committed against prisoners of war. In case of mistreatment of them, the capturing country will have international responsibility.

Keywords: prisoners of war, humane treatment, human dignity, humanitarian law, international documents.

Dawat Academic Journal

Sixth Year, Issue 1
(Fall & Winter 2025)

Volume
12

Received: 2025-05-06
Accepted: 2025-08-26

www.dawat.edu.af
Journal@dawat.edu.af

مقدمه

رفتار با اسیران جنگی یکی مباحث مهم حقوق بشری است که بیشتر در حقوق بین الملل مطرح گردیده و شامل مجموعه از قواعد و مقرراتی می باشد که دولت ها عضو و طرف های منازعه خود را مکلف به رعایت آن می دانند. از این رو، موضوع اساسی مورد بحث در این نوشتار همان رفتار انسانی با اسیران جنگی می باشد؛ زیرا حفظ کرامت انسانی، منع رفتارهای ظالمانه و تأمین حقوق اولیه افراد در جریان مخاصمات مسلحانه از اصول پذیرفته شده جامعه بین المللی است. اسیران جنگی همواره از آسیب پذیرترین گروه های درگیر در جنگ ها بوده اند و به همین دلیل، کنوانسیون ها و اسناد متعدد بین المللی برای حمایت از آنان تدوین شده است. مسئله اصلی در این زمینه آن است که این اسناد چگونه رفتار با اسیران جنگی را تعریف و تنظیم کرده و چه ضمانت های اجرایی برای نقض آن در نظر گرفته اند. پرسش اساسی تحقیق نیز از همین جا نشأت می گیرد که رفتار با اسیران جنگی در اسناد حقوق بین الملل بشردوستانه چگونه تبیین شده و چه مسؤولیت هایی برای ناقضان این حقوق پیش بینی گردیده است؟ اهمیت پرداختن به این موضوع در شرایط کنونی از آن روست که منطقه بسیاری از نقاط جهان همچنان شاهد منازعات خونین و اسارت نیروهای مسلح است. کشورهای زیادی مانند افغانستان نیز طی چندین دهه با جنگ های طولانی روبه رو بوده و نقض گسترده حقوق بازداشتیان و اسیران یکی از چالش های جدی کشورهای درگیر جنگ بوده است. بخش عمده این نقض ها ناشی از کمبود آگاهی درباره حقوق بین الملل بشردوستانه بوده و همین امر ضرورت انجام این پژوهش را برجسته می سازد. این تحقیق با هدف ترویج مفاد اسناد بین المللی، ارتقای سطح فهم جامعه اکادمیک و علاقه مندان حقوق بین الملل، و نیز آشنا ساختن نیروهای نظامی با اصول رفتار انسانی در منازعات مسلحانه انجام می شود تا سهمی در کاهش نقض حقوق اسیران جنگی داشته باشد. تحقیق کنونی یک تحقیق توصیفی-تحلیلی است که اطلاعات لازم با روش کتابخانه ای جمع آوری و با رویکرد کیفی تحلیل می شود.

پیشینه تحقیق

- در خصوص مسایل حقوق و رفتار با اسیران جنگی آثار و مقالات زیاد وجود دارد که به گونه نمونه به مورد آن می‌پردازیم:
- کتاب «حقوق بین‌المللی عمومی» تالیف پوهاند دکتر ودیر صافی، که چاپ سوم آن در سال ۱۳۸۹ منتشر شده، به عنوان منبعی درسی در دانشگاه‌های افغانستان تدریس می‌شود. این کتاب از جمله منابع معتبر در این زمینه است، اما در مباحث مربوط به حقوق جنگ به طور کلی کم‌توجهی کرده و تنها فصل دهم آن به موضوع حقوق جنگ اختصاص دارد. این امر موجب شده که مباحث مربوط به حقوق اسیران جنگی به صورت جامع و کامل مورد بررسی قرار نگیرند.
  - محمد اعظم (طارق) نیز در اثر خود با عنوان «حقوق جنگ» که در سال ۱۳۹۱ منتشر شد، به بُعد حقوق اسیران جنگی پرداخته است. با این حال، گفتار او در فصل چهارم، مبحث دوم، تنها به بررسی مختصر این موضوع می‌پردازد و تحقیقی عمیق و جامع را ارائه نمی‌دهد. به همین دلیل، هنوز کدام مقاله منسجم و علمی در مورد حقوق اسیران جنگی در نشریات و مجلات علمی کشور به چشم نمی‌خورد.
  - قواعد کاربردی حقوق مخاصمات مسلحانه، اثر آنتونی و راجرز، پل مالرب* می‌باشد که در سال ۱۳۸۷ از طریق کمیته ملی حقوق بشردوستانه، امیرکبیر مجدداً چاپ شده است. این اثر به بررسی قواعد و اصول حقوقی حاکم بر مخاصمات مسلحانه می‌پردازد. نویسندگان با ارائه مثال‌های عملی و تحلیل وضعیت‌ها، سعی دارند تا کاربرد این قواعد را در عمل نشان دهند.
  - کمیته ملی حقوق بشردوستانه (۱۳۸۱) آشنای با حقوق بشردوستانه بین‌المللی در تهران از طریق انتشارات باختر نشر رسیده است. این کتاب مقدمه‌ای جامع بر حقوق بشردوستانه بین‌المللی می‌باشد و تلاش می‌کند مفاهیم بنیادین این حوزه را به خواننده معرفی کند. اثر به شکل ساده و قابل فهم نوشته شده و می‌تواند برای دانشجویان و فعالان حقوق بشر بسیار مفید باشد.

- حقوق بین الملل بشردوستانه، اثر محمد قاسم الیاسی است که در سال ۱۳۹۹ از طریق نشر واژه در کابل به نشر رسیده است. کتاب به تحلیل سیستماتیک و علمی قواعد حقوق بین الملل بشردوستانه می پردازد و به مسائل مختلفی چون حقوق اسیران و جراحات جنگی پرداخته است. نتایج این کار به روشن سازی پیچیدگی های حقوق بین الملل کمک می کند و نقد آن بر نیاز به تغییر و بازنگری در برخی از این قوانین تأکید دارد.

- حقوق بین المللی بشردوستانه، اثر محمد رضا ضیایی بیگدلی، در سال (۱۳۹۲) از طریق نشر گنج دانش در تهران نشر شده است. این اثر به بررسی قواعد و اصول حقوق بین الملل بشردوستانه می پردازد و سعی دارد چالش های موجود در این حوزه را شناسایی کند. نتایج مقاله به تحلیل تناقضات موجود در قوانین و ضرورت اصلاح آن ها تأکید دارد.

به طور کلی، بررسی اسناد بین المللی و منابع معتبر در این حوزه نشان می دهد که نیاز مبرمی به تحقیق و بررسی های عمیق تر در زمینه حقوق اسیران جنگی وجود دارد. این ضرورت بیشتری با توجه به اهمیت این موضوع در حقوق بشردوستانه بین المللی و منعکس شدن آن در قوانین مختلف، از جمله کنوانسیون های ژنو، احساس می شود. اما مسئله مهم این در مورد حقوق اسیران جنگی در افغانستان به طور قابل توجهی کمتر مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته است. بر اساس منابع محدود موجود در دانشگاه ها و محافل آکادمیک، آثار مستقلی در زمینه تحلیل و تبیین حقوق اسیران جنگی مشاهده نمی شود. به همین دلیل، خلأی اساسی در این حوزه به وضوح احساس می شود.

چارچوب نظری

مبنای نظری رفتار با اسیران جنگی بر اصل بنیادین کرامت ذاتی انسان استوار است. انسان ها صرف نظر از شرایط، موقعیت و نقش شان در مخاصمات، تنها به دلیل انسان بودن، از حقوق و حمایت های بشری و بشردوستانه برخوردارند. قواعد حقوق بین الملل بشردوستانه برخاسته از وجدان جمعی بشریت است و هدف آن حمایت از انسان و پاسداشت انسانیت

در سخت‌ترین شرایط؛ یعنی زمان جنگ، می‌باشد. از این رو، ریشه‌های نظری این قواعد در آموزه‌های فلسفی، اخلاقی و سیاسی به‌ویژه در مکتب حقوق طبیعی قابل جست‌وجو است. (بیگ‌دلی، ۱۳۹۲: ۴۳) پیروان مکتب حقوق طبیعی بر این باورند که بنیاد حقوق بین‌الملل بر عقل و فطرت آدمی است و این قواعد، بدون وابستگی به اراده دولت‌ها یا قدرت‌های سیاسی، واجد الزام و اعتبار ذاتی‌اند. این دسته از حقوق، ثابت، تغییرناپذیر و جهانی بوده و دولت‌ها و افراد مکلف‌اند در روابط خود آن‌ها را رعایت کنند. (بیگ‌دلی، ۱۳۹۳: ۵۶) ریشه‌های مکتب حقوق طبیعی را می‌توان در آرای فلاسفه باستان همچون سقراط، افلاطون، ارسطو و سیسرون مشاهده کرد؛ مکتبی که در سیر تحول خود بعدها با نظریات گروسیوس، لاک، روسو و کانت غنا یافت. اندیشمندان مختلف از شرق و غرب نیز رفتارهای مغایر کرامت انسانی را برخلاف حقوق فطری بشر دانسته‌اند. از جمله، کنفوسیوس و گاندی در شرق، و اندیشمندانی چون مزدک، تولستوی، ولتر، روسو و جان لاک در غرب، نقش مؤثری در تقویت مبانی اخلاقی و انسانی حقوق بشردوستانه داشته‌اند. (طارق، ۱۳۹۱: ۱۹) ژان ژاک روسو نیز در قرارداد اجتماعی (۱۷۶۲) جنگ را نتیجه تضاد منافع میان دولت‌ها دانسته، نه خصومت میان انسان‌ها، و بر مصونیت غیرنظامیان و سربازانی که تسلیم شده‌اند تأکید می‌کند؛ دیدگاهی که بعدها بر شکل‌گیری اعلامیه حقوق بشر تأثیر گذاشت. (آشنایی با حقوق بشردوستانه بین‌المللی، ۱۳۸۱: ۱۰)

در نهایت، مفهوم کرامت ذاتی که در گفتمان حقوق بشر معاصر و در اعلامیه جهانی حقوق بشر برجسته شده، ریشه در آموزه‌های دینی به خصوص دین اسلام در آیه ۷۰ سور اسراء (وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ) دارد. یعنی مطابق این آیه مبارکه خداوند «فرزندان آدم را کرامت بخشیده و آنان را بر بسیاری از مخلوقات برتری داده است»؛ مفهومی که نشان می‌دهد پاسداشت کرامت انسانی مبنایی مشترک میان حقوق طبیعی، ادیان و اسناد بین‌المللی است. (الیاسی، ۱۳۹۹: ۴۶)

تعریف مفاهیم

الف - مفهوم حقوق بشردوستانه

حقوق بشردوستانه مجموعه مقرراتی ناظر به رعایت حداقل حقوقی که در هنگام جنگ طرفین متخاصم باید نسبت به یک دیگر رعایت کنند، بحث می‌شود. این حقوق لازم‌الرعایه در زمان جنگ و درگیری مسلحانه از یک سو ماهیت حقوق بشری دارد؛ زیرا رعایت آن‌ها بدون توجه به رنگ، نژاد، زبان و مذهب و ملیت مورد نظر است. از سوی دیگر، چون با انعقاد قرار داد و تصویب کنوانسیون‌ها بین دولت‌های مختلف لازم‌الرعایه می‌گردد و تلاش می‌شود برخی از مقررات آن جنبه عرف بین المللی پیدا کند، ماهیت حقوق بین الملل داشته و می‌تواند به عنوان شاخه‌ای از آن مورد بحث قرارگیرد. (مهرپور، ۱۳۹۰: ۲۴۵)

ب - مفهوم اسیر جنگی

اسیر جنگی، یک دشمن مسلح شده و یا مجهز به سلاح خصومت‌آمیز برای هدف‌های فعال می‌باشد که به اسارت در آمده است. اسیر جنگی خواه آماده جنگیدن باشد و خواه مجروح، در میدان نبرد باشد و یا در شفاخانه، خودتسلیم شده باشد، یا در تسلیم کلی اسیر گردیده باشد. به علاوه، همه افرادی که با اردو و برای هر هدفی همکاری می‌کنند، نظیر لوژستیک‌ها و... که اگر دستگیر شوند اسیر جنگی محسوب خواهند شد. کنوانسیون سوم سال (۱۹۴۹) ژنو اسیر جنگی را به شرح ذیل تعریف می‌نماید:

۱. اعضای نیروهای مسلح یکی از متخاصمین و نیز اعضای چریکی و گروه‌های داوطلب که جزو نیروهای مسلح مذکور باشند.

۲. اعضای سایر گروه‌های چریکی و اعضای دیگر دسته‌های داوطلب، به علاوه نهضت مقاومت متشکل، متفق به یک دولت متخاصم که در داخل یا خارج خود دست به عملیات زند، هرچه خاک مزبور اشغال شده باشد؛ مشروط بر اینکه: (هدفمند، ۱۳۹۲: ۲۲۰) اولاً، یک رئیس مسؤول اعمال آن‌ها باشد، ثانیاً، علامت مشخصه، قابل رؤیت از دور باشند؛ ثالثاً، به طور علنی سلاح حمل کنند؛ رابعاً، در عملیات خود مطابق قوانین و سنت‌های جنگ رفتار نمایند؛

۳. اعضای نیروهای مسلح منظم که خود وابسته به دولت یا مقام معرفی کنند که از طرف دولت دستگیرکننده به رسمیت شناخته شده باشد.
۴. کسانی که همراه نیروهای مسلح نیستند، هرچند که به زور مستقیم جزو آنها باشند، از قبیل اعضای غیر نظامی و کارکنان طیارات جنگی، خبرنگاران، تهیه کنندگان اجناس و اعضای واحدهای کار و خدمات که عهده‌دار آسایش نیروهای مسلح هستند. مشروط براین‌که از طرف نیروهای مسلح مجاز باشند، به شرط داشتن کارت هویت که از طرف آنها طبق نمونه مقرر شده است.
۵. کارکنان نیروهای بحریه، تجارتي، از جمله فرماندهان و ناخداها و دستیاران و کارکنان هوایی کشوری دولت‌های متخاصم که به موجب سایر مقررات حقوق بین الملل از رفتار مساعدتری برخوردار نیستند.
۶. اهالی اراضی اشغال نشده که در موقع نزدیک شدن بی آن‌که فرصت تشکیل نیروهای منظم داشته باشند و یا به ضرورت و بدون فوت وقت برای مبارزه با دشمن اسلحه به دست گیرند. به شرط رعایت آداب و رسوم جنگ. هر متحارب، به گونه‌ای که در ماده ۴۳ پروتکل اول الحاقی تعریف شده است، هرگاه در دست نیروهای جناح مخالف قرار می‌گیرد، باید اسیر جنگی محسوب گردد.

پ- مفهوم کرامت انسانی

کرامت انسانی را می‌توان مهم‌ترین مبنای نظام بین الملل حقوق بشر و حق‌های مندرج در قواعد بشر دوستانه دانست. به عبارت دیگر در مهم‌ترین مبنای قواعد حقوق بشر و حقوق بشردوستانه اشتراک مهمی را شاهدیم اگر حق‌های بشری که در نظام بین الملل حقوق بشر وجود دارد بر پایه کرامت انسانی توجیه پذیر است دقیقاً بر پایه همین کرامت انسانی حق‌های مندرج در قواعد بشر دوستانه توجیه می‌گردد و از همین روست که بر کرامت انسانی در اسناد حقوق بشر و بشر دوستانه به کرات تأکید شده است. (حقوق بشرو بشردوستانه، ناصر قربانیا، ۱۳۹۰: ۸۵)

در نگاهی جامع می‌توان کرامت انسانی، یکی از مبانی حقوق بشردوستانه را این گونه تعریف کرد: کرامت انسانی، عبارت است از شرافت و احترامی که انسان‌ها به لحاظ بهره‌مندی از توانایی‌ها شایستگی‌های بالفعل یا بالقوه از آن برخوردار اند؛ به طوری که این جایگاه انسانی در یک فرایند تشکیکی به تناسب عملکرد او می‌تواند تعالی یا تنازل یابد. (لطفی و دیگران، ۱۳۹۱: ۹۵)

کرامت» که معادل درست و گویای واژه انگلیسی (Dignity) است، واژه ای قرآنی است. خداوند در قرآن کریم از اعطای کرامت به ابناء بشر سخن گفته است، ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ تکریم به معنی بزرگداشت است و کرامت به معنی عزت منزلت والا و شرف از دیدگاه ادیان الهی کرامت انسانی تجلی اراده حق تعالی است عطیه مقدسی است که خداوند به انسان عنایت فرموده است.

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْتُهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ [الإِسْرَاءُ : ۷۰]

هیچ کس نمی‌تواند این عطیه الهی را از بشر سلب کند. حرمت و کرامت انسانی حقی مطلق و خدشه ناپذیر است که تجاوز به آن را به هیچ روی؛ نه به نام نظم عمومی و نه به هیچ بهانه دیگر نمی‌توان جایز دانست. حتی از حق حیات نیز برتر است؛ چه آنکه حق حیات استثنا بردار است، چنان که کشتن کسی درحالت دفاع مشروع موجب مسؤولیت نمی‌شود، اما حق حرمت و کرامت انسان استثنا نمی‌پذیرد و تجاوز به آن در هیچ حالتی روا نیست. آدم کشی در جنگ مجاز شناخته میشود، اما شکنجه کردن او که اهانت به کرامت انسان است نه در زمان صلح و نه در خلال جنگ، مشروع به شمار نمی‌آید. (حقوق بشر و بشردوستانه، ناصر قربانیا، ۸۶: ۱۳۹۰)

ت - مفهوم رفتار انسانی

معنی رفتار انسانی با اسرای جنگی قرار ذیل است:

۱. شرافت و شخصیت آنان باید محترم شمرده شود. (کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو. ۲۰۱۳: ۱۰۴)
۲. باید از آن‌ها در برابر خشونت، بی احترامی، تحقیر، اهانت، سوء استفاده یا قرار دادن آن‌ها در معرض کنجکاو‌های عمومی حمایت شود.
۳. با زنان باید با توجه به جنس آن‌ها رفتار توان با احترام به عمل آید که کمتر از رفتار با مردان نباشد.
۴. نمی‌توان مبادرت به قطع اعضای بدن اسرای جنگی نموده یا آن‌ها را مورد آزمایش‌های علمی قرار داد.
۵. اقدام تلافی جویانه علیه اسیران جنگی مجاز نیست. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۳۱)

حمایت عمومی از اسیران جنگی

رفتار انسانی با اسیران جنگی: مقامات دولت اسیر کننده بدون در نظر داشت نژاد، تابعیت، مذهب، جنسیت، عقاید، زمان و مکان با اسیران جنگی کمال انسانیت را رعایت کنند. شرایط زندگی، مانند خوابگاه، رخت خواب، گرما و سرمای کافی، نوشیدنی و غذای کافی، لباس، بهداشت، مراقبت‌های پزشکی مجانی، دسترسی به فروشگاه، مسایل دینی و عبادی، کشیش و روحانی از فعالیت‌های فکری آموزشی و تفریحی و ورزشی برخوردار باشند. افزون بر موارد فوق باید از وضعیت حقوقی ذیل برخوردار باشند:

۱. برخورداری از احترام شرافت، کرامت و حیثیت؛ (بیگ دلی، ۱۳۹۲: ۱۶۷)
۲. احترام به تمامیت جسمی (ممنوعیت قتل)؛
۳. خود داری از هرگونه عملی که سلامتی جسمی و روانی اسیر را به خطر می‌اندازد؛
۴. خود داری از هر نوع عمل جراحی، آزمایشی یا علمی که به نفع اسیر نباشد؛
۵. خود دارای از هرگونه توهین و تحقیر؛
۶. ممنوعیت اعمال مجازات دسته جمعی؛
۷. منع گروگان‌گیری؛

۸. منع شکنجه، اذیت و آزار جسمی و قطع عضو که برخلاف کرامت انسانی باشد؛
  ۹. ممنوعیت اقدامات مقابله به مثل؛
  ۱۰. ممنوعیت تهدید به ارتکاب هریک از اعمال مذکور؛
  ۱۱. باید در ارسال و دریافت نامه و بسته‌های غذایی آزاد باشند. باید به آن‌ها اجازه داده شود تا خود، نظم و انضباط را در چادرهای‌شان برقرار سازند و بتوانند از رفتاری که با آنان می‌شود، رسماً شکایت کنند. (رابرتسون، ۱۳۸۳: ۲۵۲)
- اعلام مشخصات اسیر: اسیران جنگی به هنگام بازجوی تنها مکلف به اعلام نام و نام خانوادگی، درجه نظامی، تاریخ تولد، شماره شناسایی و یا در صورت نداشتن شماره شناسایی، آثار هویت مشابه، آن می‌باشد. جزئیات شخصی مربوط به هویت آنان باید ثبت شود. در صورت خود داری اسیر از اعلام مشخصات، کشور اسیر کننده می‌تواند وی را از تمامی یا قسمتی از امتیازات ی که به سایر اسیران داده است، محروم کند. (بیگ دلی، ۱۳۹۲: ۱۶۹)
- رفتار انسانی هنگام انتقال: در هنگام انتقال باید از اسیران جنگی به ویژه در برابر اعمال خشونت آمیز، ارباب، توهین و کنجکاوی‌های عمومی حمایت شود. (آشنایی با حقوق بشردوستانه بین المللی، ۱۳۸۱: ۸۵)
- تخلیه اسیران جنگی باید در شرایط انسان و در شرایط مشابه تغییر مواضع نیروهای قدرت بازداشت کننده صورت پذیرد. مواد غذایی، پوشاک و مراقبت‌های پزشکی کافی باید در اختیار اسیران جنگی قرار گیرد. باید از حمله جمعیت غیرنظامی به اسیران جنگی جلوگیری کرد. (دیتر فلک، ۱۳۸۷: ۴۵۶)

رفتار انسانی در هنگام دستگیری

- الف- سربازان دشمن از بدو دستگیری اسیر جنگی تلقی می‌شوند.
  - ب- با اسرای جنگی در همه حال باید رفتار انسانی صورت گیرد
  - پ- اقلام زیر باید در تملک اسیران جنگی بماند:
۱. لباس نظامی و تجهیزات حفاظتی از قبیل کلاه خود رزمی، سپرهای محافظ بدن، ماسک گاز و لباس‌های محافظ در برابر آلودگی‌های هسته ای، میکروبی و شیمیایی؛

۲. علایم، نشان‌ها، درجات نظامی، وسایل غذاخوری، جیره غذایی و بطری آب؛
۳. کارت هویت و پلاک شناسایی؛ (کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو. ۲۰۱۳: ۱۰۶)
۴. پوشاک؛
۵. مایملک شخصی شامل عینک و اشیای دارای ارزش احساسی از قبیل عکس‌های خانوادگی.

ت- پول و اشیای قیمتی را تنها در صورتی که موجب تسهیل فرار اسیر جنگی شود می‌توان بر حذف دستور یک افسر مسؤول از وی گرفت. این اشیا صرفاً به منظور نگهداری از اسیر اخذ خواهد شد و در هنگام رسیدن آن‌ها به اردوگاه‌های دائمی یا نهایتاً در هنگام بازگرداندن آن‌ها به ایشان عودت داده می‌شود.

ث- اشیای زیر را می‌توان از اسیرجنگی گرفت: (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب،

۱۳۸۷: ۱۳۱)

۱. اسلحه و مهمات؛
۲. وسایل نظامی غیرحفاظتی؛
۳. اسناد نظامی از قبیل دستورات، نقشه‌ها و یادداشت‌های روزانه حاوی اطلاعات نظامی.

ج- اسرای جنگی باید شناسایی شوند لذا آن‌ها می‌بایست شماره، درجه، نام و تاریخ تولد خود را اعلام نمایند.

مانعی از آن نیست که سوالات دیگری نیز از آن‌ها به عمل آید؛ زیرا اسرای جنگی ممکن است منبع اطلاعات با ارزش باشند، اما برای کسب اطلاعات نباید هیچ اجباری صورت گرفته یا رفتار ناخوشایند یا مسائلی اعمال شود.

چ- آن دسته از اسرای جنگی که نیاز به مراقبت پزشکی دارند باید در اولین فرصت ممکن از این مراقبت‌ها بر خوردار شوند. اسرایی که دچار جراحت یا بیماری جدی شده‌اند باید در ابتدا از طریق مجاری بهداری منتقل شوند.

ح- اسراء جنگی باید در اولین فرصت ممکن از منطقه نبرد در اردوگاه‌های دائمی اسراء جنگی تخلیه شوند. در زمانی که اسراء در انتظار انتقال به سر می‌برند نباید بی‌جهت در معرض خطر قرار گیرند. قتل اسراء جنگی به دلایل مانند حفاظت از خود یا به این دلیل که وجود آن‌ها عملیات نظامی را به خطر می‌اندازد غیر قانونی است.

خ- برای جلوگیری از فرار اسراء جنگی از قوه قهریه در حداقل حد ممکن می‌توان استفاده نمود. تنها در صورتی می‌توان از قوه قهریه به استفاده نمود که اقدامات خفیف‌تر از آن به ثمر بوده باشد، اما ابتدا می‌بایستی به آن‌ها اخطار داده شود مگر آنکه اوضاع و احوال اجازه چنین کاری را ندهد.

د- در صورتی که نسبت به استحقاق یک فرد اصیل برای برخورداری از وضعیت اسیر جنگی تردید وجود داشته باشد و به عنوان مثال این احتمال وجود داشته باشد که وی غیرنظامی، جاسوس یا مزدور باشد، تا زمانی که یک دادگاه ذیصلاح نسبت به وضعیت وی تصمیم نگرفته باشد، با وی همانند یک اسیر جنگی رفتار خواهد شد. شرایط اسارت و هر واقعه غیر عادی دیگر، نظیر تلاش فرد اصیل برای پنهان نگه داشتن هویت واقعی اش، باید گزارش داده شود.

ذ- برخی از افراد غیر سرباز که نیروهای مسلح را همراهی می‌کنند حق دارند از وضعیت اسیر جنگی بهره مند شوند.

افرادی که آزادی خود را از دست دادند باید از آب غذا پوشاک سرپناه و مراقبت‌های پزشکی مناسب برخوردار شوند. (حقوق بین الملل بشردوستانه عرفی، ۱۳۹۱، ۶۱۶)

رفتار با افرادی با آزادی‌های محدود شده

نحوه رفتار با شورشیانی که سلاح به دست گرفته و با حکومت جنگیده اند و سپس به دست قوای حکومت گرفتار شده اند. ماده ۳ مشترک، بی‌گمان حداقلی از حمایت را به نفع شورشیان برقرار کرده است. این حداقل حمایت، در مراحل بعدی تحول و توسعه حقوق بین الملل بشردوستانه، رو به تکامل گذاشت. (ممتاز، ۱۳۹۳: ۱۳۱)

هریک از دو پروتکل الحاقی، به گونه‌ای در گستراندن چتر حمایت‌های بشردوستانه بر سر این افراد و منع رفتارهای غیرانسانی نسبت به آنان توفیقی، شایسته یافتند. پروتکل اول الحاقی با جای دادن مخاصمات مسلحانه‌ای که در آن ملت‌ها با سلطه‌ای استعماری و اشغال بیگانه مبارزه می‌کنند و در دسته مخاصمات مسلحانه بین المللی گنجانید و اضطراب جهان سوم را برطرف کرد. از این طریق نهضت‌های رهای بخش را اعانت نمود. به سبب آنکه حمایت‌های مربوط به رزمندگان در مخاصمات بین المللی را جملگی به اعضای این نهضت‌ها شامل گردانیده و رزمندگانی را که حین این نوع مخاصمات گرفتار شده و به توقیف در آیند وضعیت اسیر جنگی بخشید. رزمندگانی هم که در زمانی مخاصمه مسلحانه ای توقیف شوند که مشمول پروتکل دوم الحاقی باشد، از تامین و تضمیناتی برخوردار خواهند بود که پروتکل دوم خود آن را بنیادی خوانده است.

در واقع پروتکل دوم یکی از قواعد اساسی رفتار با رزمندگان را به سود کسانی وضع کرده که در مخاصمات داخلی در نبردها شرکت می‌کنند. بند ۱ ماده ۴ پروتکل دوم تاکید می‌کند که از فرمان دادن به اینکه به هیچ جنبنده‌ای رحم نشود و هم در جای هلاک شود. مطابق ماده ۴ (ممنوع که فرمان داده شود که هیچ کس نباید زنده باقی بماند) به اساس حکم پروتکل دوم گرفتن جان کسی که خود را تسلیم کرده است یا به توقیف در می‌آید ممنوع است. این ممنوعیت موجب امیدواری رزمنده به زنده ماندن می‌شود و اینکه اگر بدست دشمن بیفتند جان‌شان در امان خواهد بود. (پروتکل‌های الحاقی بر میثاق‌های ژنو ۱۹۴۹، ۲۱۷، ۹۲)

بر همین مبناست مقررات ماده ۵ پروتکل دوم، علاوه بر مقررات ماده ۴، تعهداتی را هم به عنوان حد اقلی الزامات، نسبت به اشخاصی که به دلایل مربوط به مخاصمات مسلحانه از آزادی محروم شده اند اعم از اینکه بازداشت یا زندانی باشند، لازم به اجرا می‌دانند. با رعایت این الزامات، اشخاص یاد شده حبس را در شرایط انسانی و مناسب سپری خواهند کرد. مطابق بند ۱ ماده ۵، برای این اشخاص باید در حد معمول مردم عادی منطقه غذا و آب آشامیدنی فراهم شود.

همچنین ماده ۵ پروتکل دوم مقرر می‌دارد که مراقبت‌های لازم در خصوص سلامتی و بهداشت این اشخاص و حفاظت آنان در مقابل بدی آب و هوا و خطرات ناشی از مخاصمه به عمل آید. برای همین، مکان نگهداری آن‌ها نباید در نزدیکی خطوط نبرد باشد و هنگامی که مکان‌هایی که در آن بازداشت یا زندانی هستند، به طور خاص در معرض خطر ناشی از مخاصمات مسلحانه قرار بگیرد، باید از آن جا منتقل شوند - اگر که تخلیه آن‌ها در امنیت کامل ممکن باشد. اشخاص بازداشت شده یا زندانی، همانند اسیران جنگی، مجاز به ارسال و دریافت نامه و کارت هستند و حق دارند آداب و اعمال مذهبی خود را انجام دهند. (ممتاز، ۱۳۹۳، ۱۳۴). همچنین طبق ماده ۵ پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷ به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو، باید مقررات مربوط به حداقل الزامات نسبت به اشخاصی که به دلایل مربوط به جنگ مسلحانه از آزادی محروم شده اند اعم از این که بازداشت یا زندانی شده باشند اعمال گردد. و همچنین افرادی که مسؤول بازداشت و زندانی کردن افراد اسیر و یا بازداشت شده هستند در حدود مقررات مذکور افراد مذکور را محترم بشمارند که مواد مذکور چنین صراحت دارد. (پروتکل‌های الحاقی بر میثاق‌های ژنو ۱۹۴۹، ۲۱۷، ۹۳)

الف - افراد بازداشت شده بخصوص زنان و مردان یک خانواده با همدیگر هستند زنها باید در فصل‌های جدا از مردها نگهداری شوند و باید تحت نظارت مستقیم زنان باشند.

ب- آن‌ها باید مجاز باشند که نامه و کارت ارسال و دریافت نمایند. تعداد آن‌ها ممکن است در صورت ضرورت به وسیله مقامات صالح محدود گردد.

ج- اشخاص مذکور در بند اول وقتی که مکانهایی که در آن‌ها بازداشت یا زندانی شده اند به طور خاصی در معرض خطر ناشی از مخاصمات مسلحانه قرار گیرد باید از این مکان‌ها تخلیه شوند اگر که تخلیه آن‌ها بتواند در شرایطی امن انجام شود.

د - آن‌ها باید از رسیدگی‌های پزشکی برخوردار باشند.

و- مکان‌های زندان و بازداشت نباید نزدیک منطقه جنگی واقع شوند.

ه- سلامت و تمامیت جسمی و روحی آن‌ها نباید به وسیله هیچ فعل یا ترک فعل ناموجه در معرض خطر قرار گیرد. همین طور ممنوع است که اشخاص مذکور در این ماده تحت

روشهای درمانی قرار گیرند که وضعیت تندرستی این اشخاص آن را ایجاب نمی کند و منطبق با استانداردهای کلی پزشکی که بر اشخاص آزاد در اوضاع و احوال پزشکی مشابه اعمال می شود، نمی باشد. با افرادی که به هر دلیل و به خاطر جنگ مسلحانه آزادی آن ها محدود شده است باید رفتار انسانی منطبق با ماده ۴ پروتکل های الحاقی ژنو معمول گردد. اگر تصمیم به آزادی اشخاص محروم از آزادی گرفته شود تسهیلات ضروری تضمین سلامت آن ها به وسیله کسانی که مبادرت به این کار میکنند باید اعمال شود. (مجموعه جامع اسناد حقوق بین الملل بشر دوستانه، ۱۳۹۴، ۷۲۱)

قواعد مربوط به کار اسیران جنگی

کنوانسیون سوم ژنو از طریق مواد ۴۹ تا ۵۷ در صدد است تا اشکال خاصی از کار خطرناک یا شغل تحقیر کننده را ممنوع سازد و بر آن است که شرایط صحیح کار، از جمله حداکثر ساعات کاری در روز حداقل دستمزد واکنش به سوانح کاری و اختصاص به گروه های کاری را تأمین نماید. قاعده کلی در ماده ۴۹ مطرح شده است. دولت بازداشت کننده می تواند اسیران جنگی سالم را با رعایت سن و جنس و درجه و استعداد جسمانی آن ها به عنوان کارگر به کار گمارد، به ویژه آن ها را در سلامت جسمی و روحی نگهدارد.

درجه دارانی را که اسیر جنگی باشند نمی توان جز به کارهای نظارتی به کارهای دیگر مجبور ساخت. کسانی که به کار نظارتی گماشته نشوند می توانند کار دیگری را درخواست کنند که مناسب حالشان باشد و آن کار تاحد امکان برای آنان فراهم خواهد شد. چنانچه افسران و هم ردیفان کاری مناسب حال خود درخواست نمایند آن کار تاحد امکان برای آنان فراهم خواهد شد؛ ولی در هیچ حالی نمی توان آن ها را به کار وادار کرد. (توپچی، ۱۳۹۳: ۲۸۳)

اسیران جنگی نباید به غیر از کارهای مربوط به اداره و تنظیم و نگاهداری اردوگاه، به کار دیگری وادار شوند مگر کارهای مربوط به انواع مشروح زیر:

۱. کشاورزی؛ در ماده ۵۰ انواع مشاغل مجاز به وضوح بیان شده است: «به صنایع استحصالی با استخراجی با کارخانه ای به استثنای صنایع فلزی مکانیکی، شیمیایی و کارهای

عمومی و عملیات ساختمانی که جنبه نظامی نداشته باشد یا برای مقاصد نظامی ساخته نشود»

۲. حمل و نقل و بازگیری و باراندازی که جنبه یا مقصد نظامی نداشته باشد؛

۳. فعالیت‌های بازرگانی یا هنری؛

۴. خدمات خانگی؛

۵. خدمات عمومی که جنبه یا هدف نظامی نداشته باشد.

در صورتی تخلف از مقررات، بالا اسیران جنگی مجاز خواهند بود از حق شکایتی که طبق ماده ۷۸ دارند استفاده نمایند. ماده ۵۲ که مربوط به ممنوعیت کار ناسالم و خطرناک است مقرر می‌دارد.

هیچ اسیر جنگی را نمی‌توان در کارهایی که جنبه ناسالم یا خطرناک دارند به خدمت گماشت مگر آن‌که اسیری داوطلبانه حاضر به انجام آن کار شود. هیچ اسیر جنگی را نمی‌توان به کاری که برای یک فرد نیروهای مسلح دولت بازداشت‌کننده تحقیرآمیز باشد، گماشت. جمع‌آوری مین یا آلات دیگری نظیر آن جزء کارهای خطرناک محسوب می‌شود. (آشنایی با حقوق بشر دوستانه بین‌المللی، ۱۳۸۱، ۹۹)

قواعد مربوط به منابع مالی اسیران جنگی

مواد ۵۸ تا ۶۸ کنوانسیون سوم ژنو، منابع مالی اسیران جنگی را مطرح ساخته‌اند. ضوابط موجود در این مواد مربوط به درآمد اسیران و چگونگی تملک منابع پولی است. هدف این است که به اسیران اجازه داده شود تا کالا و خدمات مورد نیاز خود را تهیه نمایند. برای اجتناب از نابرابری بیش از حد میان اسیران محدودیت‌های اعمال می‌شود تا موجب اختلاف میان آن‌ها نشود بر این اساس دولت بازداشت‌کننده باید مبالغی را به اسیران پرداخت نماید. هر چند ممکن است مبالغی هم از طرف دولت متبوع اسیر ارسال گردد. پذیرش این مبالغ از طرف دولت بازداشت‌کننده مشروط به آن است که مبلغ پرداختی برای هر طبقه از اسیران یکسان باشد. این پرداخت‌ها علاوه بر مبالغی خواهد بود که دولت بازداشت‌کننده طبق

کنوانسیون سوم، ملزم به پرداخت آن است. (توپچی، حقوق جنگ و مخاصمات مسلحانه، ۱۳۹۳: ۲۸۴)

قواعد مربوط به ارتباط اسیران با محیط بیرون

مواد ۶۹ تا ۷۷ کنوانسیون سوم به جنبه‌های گوناگون ارتباط اسیران جنگی با فضای بیرون از اردوگاه پرداخته است و مسائلی مانند ارسال کارت مربوط به اسارت رزمنده برای آگاهی خانواده وی مکاتبه و معافیت از هزینه‌های پستی را مورد بحث قرار داده است. شاید بتوان گفت که بیشتر این مواد مربوط به محموله‌هایی بشود که دریافت آن‌ها تأثیر بسزایی در آرامش خاطر اسیران در جریان جنگ دوم جهانی داشت. ماده ۷۲ در این خصوص مقرر داشته است: «اسیران جنگی اجازه خواهند داشت که به وسیله پست یا هر وسیله دیگری امانان انفرادی یا دسته جمعی دریافت دارند که از جمله حاوی مواد غذایی - لباس - دارو و اشیای مخصوص رفع احتیاجات مذهبی و مطالعاتی و اوقات بیکاری آنان از قبیل کتاب و لوازم مذهبی و ادوات علمی و اوراق امتحانی و آلات موسیقی و لوازم ورزشی و اشیایی باشد که اسیران به وسیله آن‌ها بتوانند مراسلات مطالعات خود را ادامه دهند یا فعالیت هنری نمایند.» این قبیل به هیچ وجه دولت بازداشت کننده را از تعهداتی که به موجب این معاهده بر عهده دارد معاف نخواهد ساخت. تنها محدودیتی که ممکن است در مورد این قبیل مراسلات قائل شد. محدودیت‌هایی است که دولت حامی برای خیر و صلاح اسیران جنگی پیشنهاد کند و یا کمیته بین المللی صلیب سرخ و هر دستگاه دیگری که به اسیران جنگی کمک می‌کند، به علت تراکم وسایل نقلیه و ارتباطات فقط از لحاظ حمل امانیات محدودیت‌هایی پیشنهاد نماید.

طرز ارسال امانات شخصی یا دسته جمعی در صورت لزوم به موجب موافقت‌نامه‌های مخصوص میان کشورهای ذی ربط معلوم خواهد شد و این موافقت‌نامه‌ها نباید در هیچ حال موجب تأخیر توزیع امانات امدادی اسیران جنگی گردد. امانات و خواربارو البسه نباید محتوی کتاب باشد.

قواعد مربوط به روابط میان اسیران و مقامات کشور بازداشت کننده

مواد ۷۸ تا ۱۰۸ کنوانسیون سوم به موضوعاتی پرداخته است که شامل رسیدگی به شکایات و درخواست‌های اسیران نمایندگی آن‌ها در تعاملات با مقامات کشور بازداشت کننده و مجازات و تنبیهات انضباطی می‌شود. ماده ۷۹ در باره نمایندگان اسیران جنگی مقرر کرده است. (توپچی، ۱۳۹۳: ۲۸۵)

در کلیه اماکنی که اسیران جنگی اقامت دارند، به استثنای اماکن افسران، هر شش ماه یک بار، اسیران جنگی آزادانه و با رأی مخفی معتمدینی را انتخاب خواهند کرد که نمایندگی آن‌ها را نزد مقامات نظامی و دولت‌های حامی و کمیته بین المللی صلیب سرخ و هر سازمان امدادی دیگر به عهده داشته باشد. این معتمدین را می‌توان دوباره به نمایندگی برگزید.

در بازداشتگاه افسران و هم ردیفان یا در بازداشتگاه مختلط افسران ارشد، با رعایت ارشدیت و قدمت توقف در درجه معتمد بازداشتگاه برگزیده می‌شود. در بازداشتگاه‌های افسران یک یا چند نفر مشاور که از میان افسران انتخاب می‌شوند او را معاونت خواهند کرد. در بازداشتگاه‌های مختلط معاونین توسط اسیران جنگی غیر از افسر و از بین خودشان انتخاب خواهند شد.

بخش مهمی از کنوانسیون سوم به مجازات‌ها و تنبیهات انضباطی اختصاص یافته است. ممکن است که اسیران جنگی به خاطر جنایات جنگی و یا سایر جرایم عمومی بر اساس قوانین دولت بازداشت کننده مورد تعقیب کیفری قرار گیرند؛ ولی این محاکمات باید بر اساس آیین دادرسی مناسب و ضمانت‌های دادرسی عادلانه مطرح در کنوانسیون سوم ژنو صورت پذیرد. در صورت محکومیت اسیر جنگی از حقوق اعطایی کنوانسیون سوم از ماده ۸۲ کنوانسیون سوم ژنوماده ۸۶ کنوانسیون سوم ژنو، مجازات اعدام مقرر برخوردار خواهد بود. مواد ۱۰۰ و ۱۰۱ کنوانسیون محدودیت‌های خاصی را نسبت داشته اند باید میان تنبیهات انضباطی مربوط به نقض مقررات اردوگاه و با تلاش برای فرار از مجازات و موارد مربوط به نقض حقوق بین الملل با حقوق کیفری نیروهای مسلح کشور بازداشت کننده تفکیک قائل

شد. در این خصوص ماده ۱۰۵ اهمیت زیادی برخوردار است. (کنوانسیون های ۱۹۴۹ ژنو، ۲۱۳، ۱۰۵)

اسیرجنگی حق خواهد داشت که توسط یکی از هم رزمان خود معاونت شود و به وسیله یک نفر وکیل واجد شرایط که خود انتخاب می کند از او دفاع شود و در صورت لزوم یک نفر مترجم صلاح ها درخواست کند. دولت بازداشت کننده به موقع قبل از دادرسی به او اطلاع خواهد داد که این حقوق را دارد. (توپچی، ۱۳۹۳: ۲۸۶)

وکیل مدافع برای تهیه مقدمات دفاع از متهم لااقل به مدت دو هفته از شروع دادرسی وقت خواهد داشت و نیز از تسهیلات لازم برخوردار خواهد بود. وکیل می تواند به ویژه آزادانه با متهم ملاقات و بدون حضور کسی با او صحبت کند. همچنین می تواند با کلیه شهود متهم از جمله اسیران جنگی گفت و گو کند. وکیل نامبرده تا پایان مواعد استیناف از این تسهیلات بهره مند خواهد بود.

قرار مجرمیت و مدارکی که طبق قوانین جاری ارتش دولت بازداشت کننده به متهمین ابلاغ می شود با فرصت کافی و قبل از آغاز دادرسی به زبانی که متهم بفهمد به اسیر متهم اطلاع داده خواهد شد. قرار مجرمیت و مدارک مزبور به همین کیفیت به وکیل مدافع متهم نیز تسلیم خواهد گردید.

نمایندگان دولت حامی حق خواهند داشت که در جلسات دادرسی حضور یابند؛ مگر آنکه دادرسی به لحاظ رعایت مصالح امنیتی کشور در جلسه غیرعلنی برگزار شود. در این صورت بازداشت کننده این موضوع را به اطلاع دولت حامی خواهد رساند.

وضعیت اسیر جنگی: با کلیه اعضای نیروهای مسلح به استثنای کارکنان بهداری و مذهبی به هنگام اسارت آن ها به عنوان اسیرجنگی رفتار خواهد شد. غیر از اعضای نیروهای مسلح گروه های زیر نیز حق دارند از رفتار همانند اسرای جنگی برخوردار شوند:

الف- غیر نظامیانی که مجاز به همراهی نیروهای مسلح باشند، از قبیل خدمه غیرنظامی هواپیماهای نظامی، خبرنگاران جنگی و اعضای غیرنظامی امور تدارکات، نگهداری، کارگری

و رفاهی. غیر نظامیان مذکور باید کارت‌های هویت ویژه همراه داشته باشند که مؤید وضعیت آن‌ها باشد.

ب- ملوانان کشتی‌های تجاری و خدمه هواپیماهای غیرنظامی، مشروط بر آن‌که به موجب سایر موازین حقوق بین‌الملل حائز شرایط مساعدتری نباشند.

ج- دو گروه نیز وجود دارند که عبارتند از اعضای نیروهای مسلح سرزمین اشغال شده، یا اعضای نیروهای مسلحی که در سرزمین کشور بی‌طرف پذیرفته شده‌اند. توصیه می‌شود که خدمه هواپیماهای غیرنظامی کشتی‌های تجاری، در صورتی که مستقیماً در تخصصات شرکت نکرده باشند آزاد شده و بازگردانده شوند.

در صورتی که به وجود کارکنان بهداری و مذهبی برای درمان و انجام مناسک مذهبی اسیران جنگی نیاز باشد، می‌توان آن‌ها را برای این منظور نگه داشت در غیر این صورت آن‌ها باید آزاد شوند. (ساعد، ۱۳۹۴، ۴۰۳)

انتقال اسیران جنگی

الف- سربازان دشمن که دستگیر شده یا خود را تسلیم کرده‌اند، اسیر جنگی محسوب می‌شوند و باید هرچه سریع‌تر در اولین فرصت ممکن به اردوگاه‌های اسیران جنگی منتقل شوند که به اندازه کافی از منطقه نبرد دور باشد که آن‌ها را از خطر در امان نگه دارد.

ب- این جابجایی باید به شیوه انسانی و تحت شرایط مشابه شرایط جابجایی سربازان کشوری که اسیران جنگی را در اثرات خود دارند، صورت گیرد. (کنوانسیونهای مورخ ۱۲ اگست ۱۹۴۹ ژنو. ۲۰۱۳: ۱۰۷)

پ- در هنگام انتقال باید به اندازه کافی غذا و آب آشامیدنی و نیز پوشاک و مراقبت‌های پزشکی مورد نیاز در اختیار اسرای جنگی قرار داده شود. باید اقداماتی برای تامین امنیت آن‌ها به عمل آید.

ت- فهرست اسرای جنگی در حال انتقال باید در اولین فرصت ممکن تهیه شود.

ث- مدت اقامت در اردوگاه‌های موقت باید تا حد امکان کوتاه‌تر باشد.

ج- انتقال در حادترین شرایط نبرد. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۳۵)

شرایط حاد نبرد، از قبیل وضعیت واحدهای گشتی دوربرد، نیروهای ویژه در حال عملیات در پشت خطوط دشمن، حملات کماندویی و جنگ چریکی، رسیدگی به وضعیت اسرای جنگی را بسیار دشوار می‌نماید. در صورت نگه داشتن اسرا سربازان اسیرکننده آن‌ها را شدیداً به زحمت می‌اندازد. آزاد کردن آن‌ها ممکن است موجب شود دشمن به اطلاعات دست یابد که جان سربازان اسیرکننده و نیز مأموریت آن‌ها را در معرض خطر قرار خواهد داد. هرگاه شرایط غیر عادی نبرد مانع از انتقال اسیران جنگی شود می‌توان با رعایت کلیه تدابیر عملی برای شرایط غیر عادی نبرد مانع از انتقال اسیران جنگی شود، می‌توان با رعایت کلیه تدابیر عملی برای تضمین امنیت‌شان آن‌ها را خلع سلاح و آزاد نمود. تدابیر احتیاطی مذکور از جمله شامل آن خواهد بود که آب و جیره غذایی و همچنین لباس‌ها و تجهیزات حفاظتی آن‌ها در اختیارشان باقی بماند.

جابجایی

الف- جابجایی اسیران جنگی باید تحت همان شرایط صورت گیرد که کشور اسیرکننده برای سربازان خود در نظر می‌گیرد.

ب- در صورتی که هیچ وسیله حمله و نقل در دسترس نباشد می‌توان اسیران جنگی را با پای پیاده جابجا نمود؛ اما این پیاده روی باید با رعایت توانایی جسمی اسراء صورت گیرد. در حالتی که ممکن است پرسنل نظامی آموزش دیده، تازه نفس و منظم قادر باشند در آب و هوای مساعد و جاده خوب ۴۰ کیلومتر در روز پیاده روی نمایند در مورد سربازان وظیفه یا کسانی که از نبرد آسیب دیده اند این مسافت ممکن است در حدود ۲۰ کیلومتر باشد و در مناطق کوهستانی یا جنگلی دارای آب و هوای مناطق حاره، نصف پیاده روی بسیار کند خواهد بود.

پ- در جابجایی با استفاده از وسایل حمل و نقل ریلی یا جاده استانداردهای معقول برای راحتی یا بهداشت مسافران باید رعایت گردد. بنابر دلایل بهداشتی، یا واگنهایی در بسته مخصوص حمل کالا بدون توقف‌های مرتب غیر قانونی است.

مراقبت پزشکی: در انتقال آن دسته از اسیران جنگی که مجروح یا بیمار شده اند بایستی مراقبت به عمل آید که شرایط آن‌ها رو به وخامت نگذارد. در برخی موارد چنانچه بتوان از کسانی که دچار جراحت جدی شده‌اند در همان محل مراقبت‌های بهتری به عمل آید یا آنکه ضرورت داشته باشد برای انتقال آن‌ها در انتظار هلیکوپتر یا آمبولانس بماند. بهتر است از انتقال آن‌ها خود داری شود. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۳۶)

بازجویی از اسیران جنگی:

۱. مورد سوال قراردادن اسیران جنگی برای به دست آوردن اطلاعات تاکتیکی یا استراتژیک مجاز است.

۲. شکنجه جسمی یا روحی یا هر نوع اجبار ممنوع است.

۳. آن دسته از اسرای جنگی که از پاسخ به سوالات اباء می‌نمایند را نمی‌توان تهدید کرده و یا مورد اهانت یا رفتارهای نامساعد و یا امتیازاتی را از آن‌ها سلب نمود.

۴. در هنگام بازجویی اسیر جنگی صرف موظف است شماره، درجه، نام و تاریخ تولد خود را اعلام نماید.

۵. این امر به دلیل آن است که شناسایی امکان‌پذیر باشد تا بتوان اثرات آن‌ها را به مقامات کشورشان و نیز خویشاوندان آن‌ها اطلاع داد. آن گروه از اثرهای جنگی که به علت ناتوانی جسمی یا روحی نمی‌توانند هویت خود را اعلام نمایند باید به سازمان‌های بهداری تحویل داده شوند.

۶. هویت اسیر جنگی باید با کلیه روش‌های ممکن به جز توسل به اجبار احراز شود. هم قطاران اسیر جنگی هم ممکن است مایل باشند که این اطلاعات را ارائه نمایند.

۷. اگرچه اسیر جنگی موظف نیست (جز در مورد اعلام هویت خود) اطلاعات ارائه نماید؛ اما ممکن است وی مایل باشد اطلاعات دیگری را نیز ارائه دهد و هیچ علتی وجود ندارد که مقامات اسیر کننده از وی در این خصوص سوال نمایند. از آنجا که نباید هیچ اجباری در این امر صورت گیرد بازجویان ماهر که به خوبی توجه شده باشند بهتر است هر

کس دیگری قادر خواهند بود که این کار را به انجام رسانده و رابطه صمیمانه‌ای با اسیر جنگی برقرار نمایند.

۸. برخوردارشدن اسیران که همکاری بیشتری از خود نشان داده‌اند از امکانات مناسب‌تر از قبیل مکان یا جیره غذایی بهتر یا پرداخت پاداش به آن‌ها غیرقانونی است؛ زیرا باید با کلیه اسیران جنگی رفتار یکسان صورت گیرد.

۹. اسیران جنگی مجروح یا بیمار را می‌توان مواد بازجویی قرار داد مشروط بر آنکه سلامت آن‌ها در معرض خطر جدی قرار نگیرد؛ لذا در صورت تردید می‌بایست نظر بزرگترین خصوص اخذ گردد.

۱۰. سوالات باید به زبان صورت گیرد که اسیر جنگی آن را درک می‌کند. (کنوانسیون‌های

۱۹۴۹ ژنو، ۲۰۱۳: ۱۰۵)

۱۱. نان باید از رفتار مساعد همانند رفتار با مردان برخوردار باشند. رفتار با آن‌ها همچین باید متناسب با جنس آن‌ها باشد. این به معنی آن است که می‌بایست توجه خاصی به قدرت جسمی زنان، ضرورت حفاظت از حیثیت و حجاب و حیای آن‌ها، مقتضیات خاص وضعیت بیولوژیکی‌شان از قبیل عادت ماهانه، زایمان و حاملگی معطوف گردد.

۱۲. ممکن است بنا به علت امنیتی، اعمال محدودیت‌های فیزیکی برای اسیران جنگی یا به منظور جلوگیری از همکاری آن‌ها قبل از بازجویی، اقدامات از قبیل بستن چشم‌های اسیران جنگی یا جدا کردن ایشان ضرورت پیدا کند؛ اما این قبیل اقدامات ناراحت کننده باید دلایل واقعی موجهی داشته باشد و مدت آن‌ها تا حد امکان کوتاه باشد.

نگهداری اسیران جنگی در اردوگاه

الف- اشخاصی که با اسیران جنگی سروکار دارند باید با متن کامل کنوانسیون ژنو در باره اسیران جنگی آشنایی داشته باشند. همچنین توصیه می‌شود که آن‌ها این موارد (از تفسیر که کمیته بین‌المللی صلیب سرخ از کنوانسیون به عمل آورده است و کلیه قوانین مقررات راجع به این موضوع) نیز آشنا باشند. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۳۸)

ب- علاوه بر اردوگاه‌های دائمی اسرا، مقررات پیش بینی شده در یک قسمت باید تا حد امکان در نقاط جمع‌آوری اسرای جنگی یا اردوگاه‌های موقت نیز اعمال گردد.

راه‌های گوناگون رفتار با اسرای جنگی

اسیران جنگی را می‌توان با قید ضمانت بازگردانده آزاد نمود. معمولاً اسیران جنگی را تا توقف مخاصمات فعال در اردوگاه‌های اسرای جنگی در بازداشتگاه نگاه می‌دارند.

وضعیت دستگیر شدگان که در مورد آن‌ها تردید وجود دارد: الف- در صورت تردید، با شخصی اسیر شده‌ای که مرتکب اعمال خصمانه شده است، همانند اسیر جنگی رفتار خواهد شد تا آنکه یک دادگاه صالح تصمیمی در خصوص وضعیت او اتخاذ نماید.

ب- تصمیم‌گیری در مورد ترکیب اعضای چنین دادگاه و آیین کار آن بر عهده مقامات ملی طرف‌های مخاصمه می‌باشد؛ اما باید مقررات مربوطه تنظیم شده و منتشر گردد.

پ- برای کارکرد بهتر دادگاه ضرورت دارد که در موارد تردید، سربازان اسیر کننده گزارش کامل درباره نحوه دستگیری اسیر ارائه دهند که شامل جزئیات شرکت فرد اسیر در عملیات نظامی، مسلح بودن یا نبودن وی، لباس که بر تن داشته، نوک کارت، یا اسناد هویتی که همراه داشته است و اینکه چه ادعایی در مورد وضعیت خود نموده است، باشد.

اسارت در اردوگاه: اسرای جنگی را می‌توان در گروه‌هایی بر اساس ملیت، زبان و آداب و رسوم آن‌ها در اردوگاه‌های محصور بر روی خشکی نگهداری نمود. نمی‌توان اسرا را بر روی کشتی یا در داخل زندان نگهداری کرد.

۱. این اردوگاه‌ها باید به اندازه‌ای از منطقه نبرد دور باشند که از خطر در امان باقی بمانند.

۲. طرف اسیر کننده باید محل اردوگاه‌ها را بر طرف دیگر اطلاع داده و آن‌ها را به علایم

pw یا PC به نحو علامت‌گذاری کند که در طول روز قابل رویت باشند.

۳. اشاره به کشتی و زندان را باید به نحو معقول تفسیر نمود. چنانچه در کشتی‌ها امکانات

مناسب‌تر و حفاظت بیشتری در برابر وضعیت جوی موجود باشد می‌توان از آن‌ها به طور

موقت، تا زمانی که راه حل دائمی به دست آید استفاده نمود.

۴. استفاده از زندان‌های سابق در صورتی که کلیه زندانیان از آن محل منتقل شده باشند و سایر شرایط اردوگاه‌های اسیران جنگی نیز در آن‌ها ملحوظ شده باشد، ایرادی نخواهد داشت.

۵. اردوگاه‌های اسیران جنگی باید تمیز و بهداشتی باشند. در اردوگاه‌ها باید حمام بهداشتی، دستشویی و محل‌های شستشوی لباس وجود داشته باشد و دستشویی‌ها در همه ساعات شبانه روز در دسترس آن‌ها باشد. برای زنان باید دست شویی و خوابگاه‌های جداگانه‌ای در نظر گرفته شود.

۶. برای جلوگیری از فرار اسیران جنگی باید از قوه قهریه در حد اقل ممکن استفاده شود. استفاده از سلاح کشنده تنها در صورت مجاز است که اقدامات ملایم‌تر بی اثر بوده باشد؛ اما باید ابتدا اخطار داده شود مگر آنکه اوضاع و احوال اجازه چنین کاری را ندهد. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۳۹)

ارتباط با خارج: اسیران جنگی حق دارند که به بیرون از زندان روابط داشته باشد تا از وضعیت فامیل و سایر موارد آگاهی حاصل نماید:

۱. ظرف یک هفته از زمان ورود به اردوگاه اسیران جنگی هر اسیر جنگی باید اجازه یابد یک کارت اعلام اسارت را برای خانواده و اداره مرکزی اسیران جنگی ارسال نموده و آن‌ها را از اسارت و وضع سلامتی خود مطلع نمایند.

۲. هنگام پذیرش اسیر جنگی در بیمارستان انتقال وی به یک اردوگاه دیگر نیز همین مقررات اعمال می‌شود.

- هدف از این بند آن است که جهان خارج از سرنوشت اسیر جنگی مطلع باشد.
- ضرورتی ندارد که به اسیر جنگی اجازه داده شود در هنگام غیبت موقت از اردوگاه مانند زمان غیبت چند روزه در یک مرکز بازجویی کارت اعلام اسارت بفرستد.
- در کنوانسیون ژنو درباره اسرای جنگی مقررات کامل در خصوص مکاتبات بعدی (حداقل دو نامه در ماه و چهار کارت در هر ماه) سانسور حق دریافت بسته‌های کمک، حق

مکاتبه با دولت حامی و حق دولت حامی یا کمیته بین المللی صلیب سرخ برای بازدید از محله‌های نگهداری از اسیران جنگی درج شده است.

غذا: تهیه غذا از مجله موارد حیاتی برای اسیران جنگی است که جناح اسیر گیرنده با در نظر داشت موارد زیر، به مسئله رسیدگی نماید:

۱. باید اسیران جنگی جیره غذایی کافی داده شود تا آن‌ها در حالت سلامت کامل باقی بمانند و از کاهش وزن و سوء تغذیه آن‌ها جلوگیری شود. باید به رژیم غذایی که اسیران جنگی به آن عادت دارند توجه لازم به عمل آید.

۲. ممکن است همان رژیم غذایی که برای سربازان کشور اسیر کننده مناسب است برای اسیران جنگی که به رژیم غذایی متفاوت عادت دارند کافی نباشد. در برنامه‌ریزی برای وعده‌های غذایی اسیران جنگی ممکن است استفاده از مضرات پزشکان و متخصصان تغذیه ضرورت داشته باشد که برای این امر می‌توان از کارکنان بهداشتی که به اسارت در آمدند استفاده نمود. اسرای جنگی باید در مراحل تهیه غذای خود مشارکت داشته باشند. (آشنایی با حقوق بشردوستانه بین المللی، ۱۳۸۱، ۹۰)

پوشاک: در کنار دیگر امکانات، در مورد تهیه پوشاک اسیران موارد زیر در نظر گرفته شود:

۱. باید پوشاک شامل لباس زیر و کفش که با شرایط آب و هوایی تناسب داشته باشد، در اختیار اسیران جنگی قرار داده شود.

۲. باید اسیران جنگی اجازه داده شود که لباس متحدالشکل نیروهای خود را بر تن داشته باشند. می‌توان از لباس‌های متحدالشکلی که کشور اسیر کننده به تصرف درآورده است برای این منظور استفاده نمود.

۳. باید به آن دسته از اسیران جنگی که به کار اشتغال دارند لباس کار مناسب داده شود.

۴. در صورت که اسیران جنگی در معرض خطر حمله هسته‌یی، میکروبی، یا شیمیایی بوده یا در معرض آثار ناشی از چنین جنگ‌هایی باشند و چنانچه اسرای خود فاقد لباس‌ها و

تجهیزات حفاظتی ضروری باشند باید چنین لباس‌ها و تجهیزاتی در اختیار آن‌ها گذاشته شود.

مسائل بهداشتی: در خصوص مسائل بهداشتی باید موارد زیر در نظر گرفته شود:

۱. هر اردوگاه اسیران جنگی باید یک مرکز بهداشتی و در صورت لزوم یک بخش قرنطینه برای درمان بیماری‌های مسری داشته باشند. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۴۱)

۲. اسرای جنگی را نباید مورد قطع عضو یا هر نوع آزمایش علمی پزشکی قرار داد که وضعیت درمان پزشکی، یا بیمارستانی بیمار مورد نظر آن را توجیه نموده و به نفع وی صورت نگرفته باشد.

۳. درمان اسیران جنگی ترجیحاً می‌بایست توسط کارکنان بهداری هم وطن آن‌ها صورت گیرد.

۴. حداقل هر ماه یک بار اسیران جنگی باید مورد معاینه پزشکی قرار گیرند.

۵. کارکنان بهداری در موقعیت هستند که بتوانند تضمین نمایند و اسرای جنگی بر طبق حقوق مخاصمات مسلحانه رفتار شود. این امر نه فقط در مورد کارکنان بهداری که خود به اسارت در آمده‌اند؛ بلکه در مورد آن دسته از کارکنان بهداری کشوری اسیرکننده که در اردوگاه‌های جنگی کار می‌کنند یا از این اردوگاه‌های بازدید می‌نمایند نیز مصداق پیدا می‌کند. اغلب اوقات کارکنان بهداری می‌توانند از جراحات غیر تصادفی یا شرایط غیر بهداشتی اطلاع حاصل نمایند و با توجه به اینکه مستقیماً به مقامات اردوگاه یا سازمان‌های خارج از اردوگاه از قبیل مقامات بهداشتی، دسترسی دارند این توانایی را دارند که از انجام اقدامات مناسب اطمینان حاصل نمایند.

از جمله اندازه‌گیری و ثبت وزن اسیر جنگی، مراقبت از سلامتی کلی وی، تغذیه، نظافت و تحقیق در مورد بیماری‌های مسری را شامل شود. در بازدیدهای بهداشتی باید توانایی هر کدام از اسیران جنگی برای انجام کارهایی که به وی محول شده است بررسی شود. (کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو، ۲۰۱۳، ۱۱۱)

سلامت و تمامیت جسمی و روانی اشخاص: در این خصوص مواد قانونی چنین تصریح دارد:

۱. ماده ۱۱ پروتکل‌های علاوه شده بر میثاق‌های ژنو ۱۹۴۹. سلامت و تمامیت جسمی و روانی اشخاص که در اختیار نیروهای جناح مخالف قرار داشته و یا آن‌های که بازداشت، توقیف و یا به هر طریقه‌های که از آزادی محروم گردیده باشند، باید بوسیله هر عمل غیر عادلانه و فروگذاشت در مخاطره قرار نگیرند. بنابراین، قرار دادن اشخاص مذکور در این ماده تحت طرزالعمل‌های طبی که به حالت صحی شخص ذیربط سازگار نبوده و هم به معیارهای عمومی قبول شده طبی، که در حالات مشابه بالای اشخاصی به اجراء گذاشته می‌شود و تابع طرف اعمال کننده این طرزالعمل‌ها بوده و به هیچ گونه از آزادی محروم نگردیده باشد، انطباق ندارد ممنوع است. (عزیز، ۱۴۰۲: ۳۹)

۲. بطور خاص انجام دادن کارهای ذیل با چنین اشخاص ممنوع است:

- قطع اعضای بدن؛
  - اجرای تجارب طبی یا عملی؛
  - کشیدن نسج یا عضو بدن بخاطر پیوند.
- فعالیت‌های تفریحی: اسرای جنگی را باید تشویق نمود که به فعالیت‌های تمرینی، فکری، آموزشی و تفریحی و همچنین تمرین‌هایی جسمی بپردازد و تسهیلات لازم برای این کار نیز می‌بایست در اختیار آنان گذاشته شود.
- کار با اسیران: یک تعداد اسیران مخصوص مجاز نیست که به انجام کارهای شاقه مکلف شوند:

الف- آن دسته از اسیران جنگی که افسر بوده یا هم طراز افسران باشند را نباید وادار به کار نمود؛ اما آن‌ها در صورت تمایل خود می‌توانند تقاضای کار مناسب نمایند. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۴۲)

ب- درجه داران را صرفاً می‌توان به انجام کارهای نظارتی گمارد؛ اما آن‌ها خود می‌توانند تقاضای انجام کارهای دیگری نمایند.

پ- سایر اسرای جنگی را می‌توان به انجام کارهای گمارد که برای سلامتی آن‌ها مضر نبوده تحقیرآمیز و خطرناک نباشند. و دارای خصلت نظامی یا با هدف نظامی نباشند این کارها باید متناسب با توانایی جسمی اسرای جنگی باشد. انجام کارهای زیر برای اسرای جنگی مجاز است.

الف- اداره و نگهداری و برپایی اردوگاه.

ب- کشاورزی.

پ- کارهای صنعتی که به تولید مواد خام و ساخت محصولات، به استثنای کار در صنایع سنگین و کارخانه‌های صنایع فلزی یا شیمیایی؛ زیرا کارخانه‌های مذکور ممکن است هدف نظامی بوده یا آنکه برای اهداف نظامی مورد استفاده قرار گیرند.

ت- کارهای عمومی یا کارهای ساختمانی مشروط بر آنکه کارهای مذکور دارای ویژگی‌ها یا اهداف نظامی نباشند.

ث- حمل و نقل یا کارهای مربوط به محصولات غیرنظامی.

ج- امور بازرگانی، هنری یا صنایع دستی.

چ- خدمات خانگی.

ح- ساعات کار اسیران جنگی نباید از میزان ساعات کار کارگران غیرنظامی تبعه کشوری اسیرکننده که در همان منطقه برای انجام کار مشابه استخدام می‌شوند بیشتر باشد. هر اسیر جنگی باید از یک ساعت مرخصی در اواسط ساعت کار روزانه، یک روز تعطیل هفتگی و هشت روز تعطیل سالانه به اعضای هر سال و کار برخوردار باشد. (ساعد، ۱۳۹۴، ۴۰۹)

مستمری: اسیران جنگی حق دارند که از کشور اسیرکننده یک مستمری ماهانه و در صورتی که به کار می‌پردازند دستمزد منصفانه متناسب با کار خود دریافت نمایند.

۱. هدف از این مستمری‌ها آن است که اسیران جنگی بتوانند اقلامی را از غذا خوری‌های

اردوگاه خریداری کنند.

۲. در کنوانسیون ژنو درباره اسرای جنگی مقررات در خصوص اسرای که مستمری دریافت می‌کنند وضع شده است. مقررات کامل نیز برای نگهداری حساب‌های اسیران جنگی در نظر گرفته شده است.

۳. در هنگام ختم مخاصمات طرفین مخاصمه به تسویه حساب (در این خصوص) خواهند پرداخت.

۴. مقررات نیز برای پرداخت حقوق در ازای کارپرداخت غرامت درقبال صدمات وارده در نظر گرفته شده است.

نماینده اسیران جنگی: الف- در اردوگاه‌های جنگی که افسران در آنجا حضور داشته باشند ارشدترین افسر حاضر نماینده اسیران جنگی محسوب می‌شود. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۴۴)

ب- در غیر این صورت اسرای جنگی خود نماینده‌شان را انتخاب خواهند نمود. اگرچه کشور اسیر کننده می‌تواند بنا بر دلایلی که به دولت حامی اعلام خواهد نمود با این انتخاب مخالفت (یا آن را وتو) نماید.

پ- نماینده اسیران جنگی نقش مهم سخنگویی اسیران را در روابط آن‌ها با کشور اسیر کننده، دولت حامی، یا کمیته بین المللی صلیب سرخ ایفا می‌کند او مسؤولت دارد که از کنوانسیون ژنو درباره اسیران جنگی آگاهی داشته و اطمینان حاصل نماید که با اسیران جنگی به نحوی صحیح بر طبق کنوانسیون رفتار می‌شود.

(آشنایی با حقوق بشردوستانه بین المللی، ۱۳۸۱، ۱۱۰)

مسؤولت‌های فرمانده اردوگاه: کلیه اسرای یک اردوگاه جنگی می‌بایست تحت اختیار مستقیم یک افسر مسؤول از نیروهای مسلح منظم کشور اسیر کننده قرار داشته باشند که اصطلاحاً فرمانده اردوگاه خوانده می‌شود می‌بایست مراقبت نماید که اردوگاه به طور صحیح مطابق کنوانسیون ژنو درباره اسیران جنگی اداره شود. و باید نسخه از کنوانسیون را در اختیار داشته و اطمینان حاصل نماید که کارکنان اردوگاه به آن آشنایی داشته و آن را اعمال نمایند.

انضباط: اسرای جنگی تابع قوانین، مقررات و فرامین لازم الاجرا در نیروهای مسلح کشوری اسیر کننده می‌باشند، اما در جات آن‌ها می‌بایست مورد احترام قرار گیرد. (همان ۱۳۸۷: ۱۴۵)

۱. فرمانده اردوگاه در صورتی که اختیار انضباطی خود را کافی تشخیص دهد می‌تواند به وضعیت اعمال غیر انضباطی اسیران جنگی به طور اختصاری رسیدگی نماید.

۲. در این صورت اسیران مذکور می‌بایست برای محاکمه و دادگاه نظامی تسلیم شوند مگر آنکه قوانین کشوری اسیر کننده صریحاً به دادگاه‌های غیرنظامی اجازه داده باشد که اعضای نیروهای مسلح را به علت جرایم موارد بحث محاکمه کند که در این صورت دادگاه‌های غیرنظامی می‌توانند مبادرت به محاکمه نمایند.

۳. تضمین‌هایی کامل در مورد محاکم اسیران جنگی وجود دارد مهمتر از همه آنست که مجازات اسیران جنگی صرفاً در قبال تخلف از قوانین امکان‌پذیر است که در زمان وقوع تخلف و موجب قوانین کشور اسیر کننده یا حقوق بین‌الملل لازم الاجرا بوده است.

۴. قابلیت شمول قوانین نظامی کشور اسیر کننده را باید به گونه معقول مورد تفسیر قرار داد؛ زیرا اسیر جنگی هیچ تعهد برای تبعیت از کشور اسیر کننده ندارند. جرایمی از قبیل تمرد، ترک خدمت و کمک به دشمن در این مورد قابل اعمال نخواهد بود. در برخی کشورها مقررات انضباطی خاص در مورد اسیران جنگی وضع شده است تا از این طریق جرح و تعدیل‌های لازم نسبت به قوانین نظامی کشور اسیر کننده صورت گرفته و این قوانین را مناسب استفاده در ارتباط با اسیران جنگی نماید.

۵. فرمانده اردوگاه یا افسر دیگری که اختیارات فرمانده اردوگاه به وی محول شده است می‌تواند چهار نوع مجازات انضباطی را نسبت به اسیران جنگی اعمال کند:

الف- جریمه‌های که از نصف مستمری یا دستمزد اسیر جنگی برای مدت ۳۰ روز تجاوز ننماید؛

ب- قطع امتیازات؛ یعنی امتیازاتی که فراتر از استانداردهای مندرج در کنوانسیون ژنو در باره اسرای جنگی اهداء شده است؛

پ- کار اجباری به میدان دو ساعت در روز جز در مورد افسران؛
ت- حبس یا سلب آزادی.

۶. مجازات‌های انضباطی نباید غیر انسانی یا وحشیانه بوده یا برای سلامت اسیر مضر باشد یا برای بیش از ۳۰ روز ادامه یابد. در کنوانسیون در باره اسیران جنگ مقررات کامل در مورد مجازات‌های انضباطی درج شده است.

گفتار اول- مدت حمایت از اسیران جنگی

الف- اسیران جنگی از لحظه اسارت تا آزادی و بازگشت نهایی‌شان تحت حمایت می‌باشند.

ب- آن‌ها حتی در صورتی که به خاطر اعمال قابل اسارت‌شان محاکمه و محکوم شده باشند نیز وضعیت خود را به عنوان اسیر جنگی از دست نمی‌دهند. (آنتونی، پ، و، راجرز، پیل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۴۶).

پ- اسرای جنگی نمی‌توانند از حقوق خود چشم‌پوشی نمایند.

ت- اسرای جنگی در اختیار کشور اسیرکننده قرار دارند نه اشخاص یا واحدهای نظامی که آن‌ها را اسیر کرده است.

۱. اسرای جنگی در حکم اموال شخصی یا برده سربازان که آنان را به اسارت گرفته‌اند نیستند. اسرا در حیطه مسؤولت کشوری هستند که سربازان اسیرکننده به آن کشور تعلق دارند. (در مورد مبارزات نهضت‌های آزادی بخش این مسؤولت بر عهده واحدهای شبکه کشوری است که سربازان اسیرکننده به آن واحد تعلق دارند)

۲. اصل عدم انصراف از حق، یک اصل حیاتی است. اسرای جنگی قدرت چانه زنی کمی دارند و به عنوان مثال ممکن است برای ثبت نام در ارتش کشور اسیرکننده در ازای کسب برخی امتیازات تحت فشار قرار گیرند.

گفتار دوم - انتقال اسیران جنگی به کشور دیگر

۱. با اسرای جنگی را تنها در صورتی می‌توان از کشور «الف» به کشور «ب» منتقل نمود که کشور «ب» باید عضو کنوانسیون ژنو در باره اسیران جنگی بوده و کشور «الف» اطمینان داشته باشد که کشور «ب» مایل و قادر بر رعایت کنوانسیون می‌باشد.
۲. در صورتی که کشور «ب» از عهده این کار بر نیاید کشور «الف» موظف است که مسؤلت اسرای جنگی مورد بحث را مجدداً بر عهده بگیرد.

گفتار سوم - بازگشت

- الف- بازگشت اسرای جنگی حداکثر باید در زمان ختم مخاصمات فعال صورت گیرد.
  - ب- مقررات خاصی در مورد بازگشت زود هنگام آن دسته از اسرای جنگی که دچار جراحت جدی می‌باشند یا آن‌هایی که از بیماری‌های عصبی مزمن رنج می‌برند وضع شده است.
  - پ- همچنین می‌توان ترتیباتی برای بستری شدن اسیران در یک کشور به طرف در نظر گرفت.
  - ت- یک نمونه موافقتنامه در مورد بازگشت اسرا به کنوانسیون ژنو در باره اسرای جنگی ضمیمه می‌باشد.
۱. برای بازگرداندن اسرای جنگی حتماً نباید به انتظار ختم مخاصمات فعال باقی ماند. بازگشت زود هنگام اسرا هم ممکن است برای کشوری اسیرکننده امتیازات بسیاری داشته باشد؛ زیرا این امر ممکن است بار سنگینی از لحاظ اداری و لجستیکی بر عهده این کشور بگذارد.
  ۲. برخی از اسرای جنگی ممکن است به علت ترس از این که در بازگشت به کشور خود و خیانت یا کمک به دشمن متهم شوند یا به علت آن که در کشور اسیرکننده یا کشور ثالث اقامت داشته‌اند از بازگشت خود داری کنند. در چنین شرایطی نباید اسیر را بازگرداند و در عوض باید ترتیبات دیگری در نظر گرفت شود. (هدفمند، ۱۳۹۲، ۲۲۷)

گفتار چهارم - دولت حامی

الف- هرکدام از طرفین مخاصمه می‌بایست یک کشور حامی را برای مراقبت از منابع یا منافع کارکنان اسیر خود منصوب نماید. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۴۷)

ب- در صورتی که هیچ کشوری به عنوان کشور حامی منصوب نشده باشد ممکن است کمیته بین‌المللی صلیب سرخ یا هر سازمان بشردوستانه دیگر وظایف کشور حامی را بر عهده بگیرند.

۱. هنگامی که مخاصمه مسلحانه آغاز می‌شود دیگر رابطه دیپلماتیک بین کشورهای درگیر وجود ندارد. دولت حامی که با هر دو طرف مخاصمه تماس‌های دیپلماتیک دارد وظایف مختلفی دارد که مهم‌ترین آن بازدید اردوگاه‌های اسرای جنگی و رسیدگی به درخواست‌های کمک اسیران جنگی در رفع تخلفات کشور اسیرکننده از حقوق مخاصمات مسلحانه می‌باشد.

گفتار پنجم - نگهداری کارکنان مذهبی

کارکنان مذهبی را صرفاً می‌توان برای رفع نیازهای معنوی اسرای جنگی متعلق به نیروهای مسلحی که کارکنان مذهبی مذکور به آن تعلق دارند در اسارت نگه داشت. در صورتی که چنین کاری برای آنان وجود نداشته باشد کارکنان مذهبی باید بازگردانده شوند.

۱- وضعیت کارکنان مذهبی اسیر شده به شرح زیر می‌باشد:

الف- آن‌ها اسیر جنگی محسوب نمی‌شوند

ب- در عمل می‌توان آزادی عمل آن‌ها را به نفع امنیت کشور اسیرکننده محدود کرد و می‌توان آن‌ها را به اردوگاه‌های مختلف اسیران جنگی و اردوگاه‌های کاراعزام نمود.

پ- امتیازات مندرج در کنوانسیون ژنو در باره اسرای جنگی حداقل امتیازات است که کارکنان مذهبی از آن برخوردار می‌شوند.

ت- آن‌ها تابع قوانین و مقررات کشور اسیرکننده و مقررات انضباطی اردوگاه به شمار می‌آیند.

ث- کارکنان مذهبی تحت هدایت کلی کشور اسیر کننده و با رعایت وجدان مذهبی خود می‌توانند مناسک مذهبی را از جانب اسیران جنگی که ترجیحاً با آن‌ها هم وطن وهم دین باشند اجرا نمایند. کشور اسیرکننده باید تسهیلات اجرای وظایف آن‌ها را به عنوان مثال با اجازه دادن به کارکنان مذهبی به صحبت آزادانه با اسیران و انجام مناسک مذهبی فراهم نماید.

ج- نباید آن‌ها را وادار به انجام وظایف دیگری غیر از این موارد نمود.

چ- آن‌ها می‌توانند از اردوگاه‌های کار و بیمارستان‌هایی خارج از اردوگاه نیز بازدید کرده و حق دارند که از وسایل نقلیه ضروری استفاده نمایند.

ح- آن‌ها می‌بایست به مسؤولان اردوگاه مستقیماً دسترسی داشته و از تسهیلات خاصی برای مکاتبات خود برخوردار باشند. این امر شامل حق مکاتبه با سازمان‌های مذهبی بین‌المللی و مقامات مذهبی کشور محل اسارت با رعایت سانسور می‌شود.

۲. در صورتی که کارکنان مذهبی همراه با نیروهای مسلح در دسترس نباشند آن دسته از اسرای جنگی که در زمره روحانیون مذهبی باشند صرف نظر از این که به کدام فرقه مذهبی تعلق داشته باشند می‌توانند مراسم مذهبی اعضای جامعه مذهبی خود را به اجرا در آورند. در صورت عدم وجود کارکنان مذهبی ذیصلاح، اسرای جنگی می‌توانند پیشنهاد نمایند که یک فرد غیر روحانی مناسب، این کار را بر عهده بگیرد تا این پیشنهاد پس از مشاورت با مقامات مذهبی محلی که از همان فرقه مذهبی باشند بر عهده کشور اسیر کننده است. در هر صورت شخص منصوب شده از همان حقوق و تکالیف کارکنان مذهبی اسیر شده برخوردار است.

۳. نقش کارکنان مذهبی اسیر شده در اردوگاه‌های جنگی عبارت است از:

الف- حفظ روحی اسیران جنگی با ارائه خدمات مذهبی به آن‌ها؛

ب- مسؤولت شخصی همراه با افسر ارشد اسرای جنگی یا نماینده اسیران و همراه با افسر ارشد بهداری در قبال رفاه اسیران جنگی از طریق تضمین رعایت کنوانسیون اسیر جنگی.

۴. کشور اسیر کننده باید صرف نظر از اعتقادات مذهبی کارکنان مذهبی اسیر شده و این که مذهب مذکور در آن کشور پذیرفته شده باشد به حقوق آن احترام بگذارد. (ساعد ۱۳۹۴، ۴۰۳)

گفتار ششم - کارکنان بهداری اسیر شده

الف- کارکنان دائمی بهداری نظامی هنگامی که به دست دشمن گرفتار می شوند اسیر جنگی محسوب نمی شوند؛ اما می توان آن ها را برای مراقبت درمانی از مجروحان و بیماران نیروهای مسلح اسیر شده خود ایشان در اسارت نگه داشت.

ب- کارکنان اسیر شده را تنها زمانی که برای آن ها کار پزشکی وجود داشته باشد می توان در اسارت نگه داشت در صورتی که کار دیگری برای آن ها باقی نمانده باشد باید بازگردانده شوند. (آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب، ۱۳۸۷: ۱۴۹)

پ- کارکنان بهداری غیرنظامی را که به دست دشمن گرفتار می شوند نباید در اسارت نگه داشت و باید به آن ها اجازه داده شود که به انجام وظایف پزشکی خود ادامه دهند. در صورتی که انجام تدابیر امنیتی ضرورت داشته باشد کارکنان بهداری غیرنظامی از کلیه حمایت های مربوط به اشخاص تحت حمایت بهره مند خواهند شد. وضعیت خاص کارکنان بهداری اسیر شده به شرح زیر است:

الف- آن ها اسیر جنگی نیستند؛ اما از امتیازات خاصی که با جایگاه خاص پزشکی آن ها مناسبت دارد برخوردارند.

ب- از آنجا که این افراد جزو اعتباری دشمن محسوب می شوند کشور اسیر کننده ممکن است آزادی آن ها را بنا به دلایل امنیتی محدود نماید.

پ- آن ها تابع قوانین مقررات کشور اسیر کننده محسوب می شوند و در صورتی که در اردوگاه های جنگی نگهداری می شوند باید از مقررات انضباطی اردوگاه نیز تبعیت نمایند.

ت- کارکنان بهداری تحت هدایت کلی کشور اسیر کننده و با رعایت اخلاقیات پزشکی خود، وظایف پزشکی را برای اسیران جنگی که ترجیحاً هم وطن ایشان باشند انجام خواهند داد. کشور اسیر کننده نمی تواند در مورد حرف های پزشکی مداخله نماید و افسر ارشد

بهداری اسیر شده در برابر مسؤولان اردوگاه در قبال استانداردهای حرف‌های کارکنان
بهداری اسیر شده، مسؤول خواهد بود.

ث- کارکنان بهداری را نمی‌توان وادار به انجام کارهای غیر پزشکی نمود.

ج- آن‌ها می‌توانند در اردوهای کار و بیمارستان‌هایی خارج از اردوگاه‌ها از بیماران عیادت
کنند و حق دارند مسائل ضروری حمل و نقل را در اختیار داشته باشند.

چ- افسر ارشد بهداری اسیر شده می‌بایست و مسؤولان اردوگاه دسترسی مستقیم داشته
و از تسهیلات مکاتبات ویژه‌ای برخوردار باشد.

ح- مزایا و حمایت‌های کنوانسیون ژنو در باره اسرای جنگی حداقل امتیازاتی است که
کارکنان بهداری از آن بهره‌مند خواهند شد.

خ- در هنگام بازگشت آن‌ها می‌توانند اموال شخصی خود شامل وسایل پزشکی را همراه
ببرند.

د- مسایل مربوط به کارکنان دائمی بهداری

کارکنان کمکی بهداری که به اسارت در می‌آیند اسیرجنگی محسوب می‌شوند؛ اما
می‌توان آن‌ها را در صورت ضرورت کارهای بهداری به کار گمارد. (کنوانسیون ۱۹۴۹ ژنو،
تاریخ ۱۱۲، ۲۰۱۳)

بازداشت شدگان جنگ‌های داخلی: در مورد بازداشت شدگان، جنگ‌های داخلی، مسئله
متفاوت است. این عده به رغم درخواست‌های مکرر و اقدامات بعضی از جناح‌های
جنبش‌های آزادی بخش و اقدامات مجمع سازمان ملل متحد، از مواد حمایتی‌ای که در مورد
اسیران جنگی وجود دارد، برخوردار نیستند؛ ولی پروتکل ۲، رعایت بعضی از حقوق اساسی
را در مورد آنان واجب و لازم می‌داند. (هدفمند، ۱۳۹۲: ۲۲۸)

پایان اسارت: اسارت ممکن است در طول درگیری مسلحانه، به علل فوت، مبادله اسیران،
ضمانت یا قول اسیران، فرار اسیران، جراحت یا بیماری شدید اسیران یا باید پس از
درگیری‌های فعال خاتمه پذیرد و اسیران به کشوری خود بازگردانده شوند. هزینه بازگشت
اسیران به کشورشان تا مرز کشور اسیر کننده بر عهده آن کشور و از آن پس بر عهده کشور

متبوع خود شان خواهد بود. اسیری که در جریان درگیری، به کشوری خود بازگردانده می شود، نمی تواند به خدمت نظامی فعال گمارده شود.

فرار اسیر جنگی: ماده ۹۱ کنوانسیون سوم ژنو مقرر می دارد، چنانچه یک اسیر جنگی موفق به فرار شود و پس از آن دوباره بازداشت شود، صرفاً به خاطر عمل فرار نباید مورد مجازات قرار گیرد. فرار وقتی موفقیت آمیز است که اسیر دوباره به نیروهای مسلح دولت خود یا متحدین دولتش ملحق شود و یا اینکه قلمرو تحت کنترل نیروهای دشمن را ترک کند. در ماده ۹۲ مقرر شده است اسیری که فرار ناموفق داشته است، صرفاً باید مشمول تنبیه انضباطی شود؛ اما هیچ اقدامات شدیدتری حتی در صورت تکرار جرم نباید علیه او اتخاذ شود. (جاناتان کرو، کیلی وستون، ۱۳۹۹: ۱۵۸)

فوت اسیر: اسیران ممکن در طول دوران اسارت به علل گوناگونی در اردوگاه‌ها یا بازداشتگاه‌ها و یا بیمارستان‌ها فوت کنند. مقامات کشوری اسیر کننده مراقبت خواهند کرد که با اسیران فوت شده با احترام رفتار شود. در صورت امکان، طبق اصول مذهبی شان ب خاک سپرده شوند و قبور آنان محترم شمرده شود و به طرز آبرومندی نگهداری گردد.

مبادله اسیران: مقررات عهد نامه سوم ژنو ۱۹۴۹ به طوری کلی در باره مبادله اسیران جنگی ساکت است. اما رویه‌ای عملی دولت‌ها و کشورها در طی قرون و اعصار گذشته نشان‌گر آن است که مبادله اسیران، مخصوصاً بیماران و مجروحان شدید و اعضای کادر بهداری، یکی از موجبات بسیار معمول خاتمه اسارت بوده است. این امر ممکن ناشی از توافق و تراضی کتبی و مستقیم طرفین متخاصم به صورت موافقت‌نامه خاص یا پیمان موقت ترک مخاصمه به منظور مبادله اسیران و یا ناشی از مساعی جمیله قدرت حامی باشد. نقش کمیته بین المللی صلیب سرخ یا سایر میان‌جی‌ها قادراند در این مورد ایفاء نمایند، دارای کمال اهمیت است.

اسیر قولی: ممکن است دولت دستگیرکننده اسیر خود را با گرفتن قولی که دیگر به محاربه شرکت نه ورزد آزاد نماید. چنانچه جنرال نوژی فرمانده قوای جاپان این عمل را نسبت به شتوسل فرمانده قوای روس معمول داشت. در این صورت اگر قانون مملکت متبوع او موافقت داشته باشد فقط ممکن است در امور سیاسی و کارهای خارج از محاربه مقرر گردد؛ اما اگر قانون متبوع او مخالف باشد، چنانچه قانون فرانسه اجازه نمی دهد صاحب منصبان به دادن چنین قولی

خود را مستخلص کنند. در این صورت اگر صاحب منصبی قول داده آزاد شد آیا می‌تواند مجدداً وارد محاربه شود یا نه؟ از یک طرف مخالف قانون دولت متبوع او تجویز می‌کند و از طرفی، قول و ارزش آزادی به عواطف انسانیت اجازه تخلف نمی‌دهد. با این دو نظریه رای به رعایت آن اتخاذ شده است. اگر اسیری که برخلاف قول خود رفتار کرده و مجدداً به دست خصم اسیر شود از مشخصات و مزایای اسارت بهره نبرده تحت محاکمه قرار گرفته بیشتر محکوم به اعدام می‌شود. (هدفمند، ۱۳۹۲: ۲۲۹)

پایان مخاصمات فعال: کشوری اسیر کننده مکلف است که اسیر جنگی را بلا فاصله پس از قطع مخاصمه فعال آزاد کند و به کشور شان بازگرداند. پروتکل یکم تاخیر غیر مؤجه و عمدی در بازگرداندن اسیران جنگی به میهن‌شان را نقض شدید پروتکل قلمداد کرده است. (پروتکل الحاقی به کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنیو. ۲۰۱۴: ۶۴)

مقررات مربوط به بازگشت اسیران پس از خاتمه مخاصمات در ماده ۱۱۸ کنوانسیون سوم ۱۹۴۹ ژنیو تبلور یافته است. که از طریق رویه بین المللی مورد اصلاح قرارگرفت ماده ۱۱۸ مقرر می‌دارد: «اسیران جنگی بلا فاصله پس از ختم مخاصمه عملی آزاد و به کشور خود اعاده خواهند شد.» در صورتی که در موافقت‌نامه پایان جنگ میان طرف‌ها در مورد ذکر شده تصریحی نشده باشد و یا اصلاً چنین موافقت‌نامه‌ای میان طرف‌ها منعقد نشده باشد، هریک از دولت‌های بازداشت کننده طرحی برای اعاده اسیران طبق اصول مذکور در بند فوق تنظیم و بلا فاصله به اجرا خواهند گذاشت. در هریک از موارد بالا، اقدامات در نظرگرفته شده به اطلاع اسیران جنگی خواهند رسید. هزینه بازگشت اسیران جنگی در هر حال به طوره عادلانه بین دولت بازداشت کننده و دولت متبوع اسیران تقسیم خواهند شد.

اما مواردی پیش می‌آید که اسیران نمی‌خواهند به کشوری خود بازگردند. این وضعیت وقتی پیش می‌آید که اسیران ابقا شود و در صورت مراجعت به کشوری خودشان از طرف دولت حاکم مورد آزار واذیت قرار خواهند گرفت. در جنگ کره چنین وضعیتی پیش آمد. این امر سبب شد که رویه بین المللی، کاربست ماده ۱۱۸ را اصلاح کند. دیگر الزامی وجود ندارد که اسیران را به کشورشان یا به کشوری ثالثی بفرستند؛ بلکه قاعده این است که نباید اسیر را بر خلاف میل او به کشور خود یا هر کشوری دیگری فرستاد. (تویچی، ۱۳۹۲: ۲۸۸)

نتیجه گیری

در پایان بحث و بررسی موضوع رفتار با اسیران جنگی از منظر اسناد بین المللی حقوق بشردوستانه به این نتیجه رسیده ایم که تمدن بشری به یک سلسله قواعد و تعهدات بین المللی دست یافته اند که به حیات و کرامت انسانی و رعایت حال و حمایت از اسیران جنگی را تأیید و تأکید نموده است.

کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو و پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷ ژنو از مهم‌ترین اسناد بین المللی حقوق بشردوستانه شمرده می‌شود که از آغاز مرحله اسارت تا دستگیری و انتقال اسیران؛ وضعیت حقوقی، مراحل قضای اسیران، غذا، لباس، تفریح، ارتباطات با خارج، منابع مالی اسیران، کار با اسیران جنگی، فوت، فرار و پایان اسیران توجه ویژه‌ای نموده است.

ماده سوم مشترک ۱۹۴۹ ژنو در مورد اسیران و سایر قربانیان مقررات روشن و واضح را بیان نموده و تأکید نموده است که باید با همه قربانیان جنگی رفتار انسانی صورت گیرد و این رفتار در همه حالات باید صورت گیرد. همچنان کنوانسیون سوم ژنو قواعد همه جانبه را در مورد حمایت از اسیران جنگی تدوین نموده است و این اسناد بین المللی معتبر نسبت به هر وقتی دیگر بر حمایت از حقوق اسیران قواعد را مطرح نموده است که از رفتار انسانی با اسیران بطور بی سابقه‌ای حمایت نموده است. این پژوهش بر محور این سوال اصلی چرخیده است که با اسیران جنگی چگونه رفتار باید صورت گیرد. اگر پاسخ این باشد که در همه حالات طبق اسناد معتبر بین المللی حقوق بشردوستانه باید با اسیران جنگی رفتار انسانی مانند موارد زیر صورت گیرد و هرگونه رفتار غیرانسانی را ممنوع قرار داده است:

۱. ممنوعیت قتل و حیات انسان؛
۲. برخورداری از احترام شرافت، کرامت و حیثیت؛
۳. احترام به تمامیت جسمی (ممنوعیت قتل)؛
۴. خود داری از هرگونه عملی که سلامتی جسمی و روانی اسیر را به خطر می‌اندازد؛
۵. خودداری از هر نوع عمل جراحی، آزمایشی یا علمی که به نفع اسیر نباشد؛
۶. خود داری از هرگونه توهین و تحقیر؛

۷. ممنوعیت اعمال مجازات دسته جمعی؛
  ۸. منع گروگان‌گیری؛
  ۹. منع شکنجه، اذیت و آزار جسمی و قطع عضو که برخلاف کرامت انسانی باشد؛
  ۱۰. ممنوعیت اقدامات مقابله به مثل؛
  ۱۱. ممنوعیت تهدید به ارتکاب هریک از اعمال مذکور؛
  ۱۲. آزادی در ارسال و دریافت‌نامه و بسته‌های غذایی.
- قواعد کلی مربوط به اسیران جنگی را می‌توان وضع مقرراتی برای رعایت و تداوم رفتار انسانی با اسیران جنگی و در مواد ۱۲ تا ۱۶ کنوانسیون سوم ژنو یافت. این قواعد بر مبنای اصول کلی انسان دوستی و رفتار انسانی ایجاد شده است و در نزد محاکم بین‌المللی و نظام حقوق بشر دوستانه این اصول را هسته مرکزی کنوانسیون سوم نامیده است که حاوی الزامات حقوقی برای حفظ جان و سلامتی اسیران جنگی می‌باشد. ماده ۱۳ وظیفه بنیادی مربوط به رفتار انسانی با اسیران جنگی را مطرح نموده است. ماده ۱۴ هم در مورد رعایت حرمت و شرافت انسانی است. ماده ۱۵ مربوط به مداوای پزشکی رایگان در مورد اسیران و ماده ۱۶ در باره رفتار یکسان با اسیران است که در آن رفتار، هر گونه رفتار تبعیض‌آمیز میان اسیران بر مبنای قوم نژاد مذهب و جنسیت منع قرار داده شده است. پرهیز از خدمت گرفتن ایشان برای اهداف نظامی، آزمایش‌های پزشکی و اجتناب از توهین به آنان و تحقیرشان. ممنوعیت کامل استفاده از اسیر جنگی به عنوان گروگان در مناطق جنگی و ممنوعیت مطلق شکنجه و یا هر شکل اجبار، به منظور به دست آوردن اطلاعات.

سرچشمه‌ها

- آنتونی، پ، و، راجرز، پل مالرب (۱۳۸۷) قواعد کاربردی حقوق مخاصمات مسلحانه، تهران: کمیته ملی حقوق بشردوستانه، امیرکبیر.
- آشنای با حقوق بشردوستانه بین المللی، کمیته ملی حقوق بشردوستانه (۱۳۸۱) تهران: باخت، چاپ اول.
- الیاسی، محمد قاسم (۱۳۹۹) حقوق بین الملل بشردوستانه، کابل: نشر واثه.
- پروتکل‌های علاوه شده بر میثاق‌های ژنو ۱۹۴۹ (۲۰۱۴) کمیته بین المللی صلیب سرخ، کابل.
- هنکرتز، ژانماری و دوسوادلک لوئیس، حقوق بین المللی بشر دوستانه عرفی، تهران: انتشارات مجد، چاپ دوم، ۱۳۹۱.
- رابرتسون، جفری (۱۳۸۸) جنایت علیه بشریت، تهران، چاپ اول.
- ساعد نادر، مجموعه جامع اسناد حقوق بین المللی بشر دوستانه، تهران: ناشر شهر دانش، چاپ اول، ۱۳۹۴
- ضیایی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۹۲) حقوق بین المللی بشردوستانه، تهران: گنج دانش، چاپ دوم.
- ضیایی بیگدلی، محمدرضا (۱۳۹۳) حقوق بین المللی عمومی، تهران: گنج دانش، چاپ ۴۶.
- طارق، محمد اعظم (۱۳۹۱) حقوق جنگ؛ مبانی مقررات حقوق بشردوستانه در اسلام و حقوق بین الملل، کابل: انتشارات رسالت.
- عزیز، عبدالعزیز (۱۴۰۳) احکام اسیران جنگی در شریعت اسلام، کابل: انتشارات سعید.
- فلک دیتر حقوق بشر دوستانه در مخاصمات مسلحانه، تهران: ناشر شهر دانش، چاپ اول ۱۳۸۷

- قربانیا، ناصر (۱۳۹۰) حقوق بشر و حقوق بشردوستانه، تهران: ناشر، سازمان انتشارات پژوهشگاه، فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ دوم.
- کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، کابل: ۲۰۱۳،
- کرو، جانانتن، اشوبر، کیلی وستون (۱۳۹۹) بایسته‌های حقوق بشردوستانه، ترجمه رضا موسی زاده، تهران: نشر میزان.
- لطفی، عبدالرضا (۱۳۹۱) اخگری بناب، نادر، فقهی، محمد رضا، تسلیحات کشتار جمعی، از دیدگاه اسلام و حقوق بین‌الملل بشردوستانه، قم: چاپ اول، نشر دارالهدا،
- مهر پور، حسین (۱۳۹۰) نظام بین‌المللی حقوق بشر، تهران: اطلاعات.
- مجموعه جامع اسناد بین‌المللی حقوق بشردوستانه، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، به اهتمام و کوشش نادر ساعد، شهردانش، موسسه پژوهش‌های حقوقی، تهران: ۱۳۹۴.
- ممتاز جمشید، رنجبریان، امیر حسین (۱۳۹۳) حقوق بین‌الملل بشر دوستانه
مخاصمات مسلحانه داخلی، تهران: میزان، چاپ چهارم.
- وکس، ریموند (۱۳۸۹) ترجمه باقر انصاری، مسلم آقای طوق، تهران: جاودانه، جنگل.
- هدف‌مند، شیرجان (۱۳۹۲) حقوق منازعات مسلحانه، کابل: چاپ اول.
- نواده توپچی، حسین (۱۳۹۳) حقوق جنگ و مخصوصات مسلحانه، تهران: خرسندی،
چاپ اول.